

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende batterij no. 13 bij het leger te velde, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

SCHETS

DER VOORNAAMSTE KRIJGS-GEBEURTENISSEN IN
POLEN, IN DEN JARE 1831,

DOOR

J. C. VAN RIJNEVELD.

ARTIKEL II.

DERDE EN LAATSTE TIJDVAK.

XI.

TOESTAND DER POOLSCHER OMWENTELING EN VAN
HET POOLSCHER LEGER NA DEN SLAG VAN
OSTROLENKA.

Tot het meer volkomen overzicht der gebeurtenissen, welke zoo lang de aandacht van alle staatkundigen en krijgslieden in Europa hebben bezig gehouden, dienen wij hier eenen kleinen stap terug te doen, om ons te verplaatsen in het oogenblik welke *Skrzynecki* het terugtrekkende Poolse leger was voor gesneld, en te Praga uit het rijkstapte.

Warschau had den roes der vreugde nog niet uitgeslagen. Nog getuigden vele gebouwen en straten van Polens hoofdstad van de deelneming in de voordeelen, door het Poolse leger, in de laatste dagen van de maand Mei, behaald. Nog klonken de toonen van het feest-muziek ter eere van Polens helden-zonen, als echo's in de omstreken van Warschau, en nog streefde men zich met de vleijendste hoop, dat grootere overwinningen weldra den bloedigen worstelstrijd zouden doen eindigen, toen een renbode aan al die vreugde, hoop en verwachtingen een einde maakte. Die renbode was door *Pradzynski* aan zijne vrouw gezonden, en deze was het die de ongelukkige tijding overbragt, dat Polen weinig meer te hopen, alles daarentegen te vreezen had. *Pradzynski*, zoo vurig, moedvol en ondernemend in de dagen van voorspoed, was geheel neêrgeslagen, hopeloos en met bange voorvoelens vervuld, toen het ongeluk aan den zwak

gebouwden tempel der Poolse vrijheid klopte. Reeds in den nacht na den slag van Ostrolenka, schreef hij aan den generaal *Ledóchowski*, kommandant van Modlin: « De dag van heden was de ongelukkigste voor de Poolse wapenen. Wij zijn geheel geslagen en reddten ons « met de overblijfselen van het leger naar Warschau. « Neem uwe maatregelen; want het is te vreezen dat de « vijand zeer spoedig de vesting zal aanvallen.» De brief dien hij aan zijne vrouw gezonden had, hield geene betere tijdingen in; terwijl het officieuse bericht van den toestand der zaken, door *Pradzynski* aan den generaal *Krukowicki*, gouverneur van Warschau, gerigt, nog daarenboven de bitterste verwijtingen tegen *Skrzynecki* bevatte. Als een loopend vuur doorkruisten deze onheilspellende berichten de straten der hoofdstad; en reeds renden Loodschappers naar alle kanten van het westelijk Europa als ware Jobsboden heen, om de droevige mare van den verloren slag over te brengen, toen *Skrzynecki* met den vertwijfelden *Pradzynski* te Praga uit het rijkstapte.

Men kan zich ligtelijk voorstellen, hoe dit alles op de gemoederen van Warschau's inwoners en op het Poolse bewind werkte. Alleen de Russischgezinde partij — en deze was niet onaanzienlijk, als hebbende hare leden onder de voornaamsten des lands — voedde nu hoop op eene spoedige bemiddeling. De overige van de aristocratischgezinde partij waren verslagen, daar zij hunne hoop en grootsten steun — *Skrzynecki* — door de openbare meening hoorden doemen. De ultra-democratische partij stak daarentegen het hoofd op; deze meende, dat nu juist het gunstigste oogenblik voor hare wijdvoerende oogmerken, welke met die van alle woelgeesten van Europa in verband stonden, was aangebroken.

De verbazing was niet minder groot in de andere landen van ons werelddeel. Men was aan zoo vele wonderen op de Poolse slagvelden gewoon geworden, en men had zich met al het wonderbare, dat in dezen veldtocht was opgemerkt, zoo vertrouwd gemaakt, dat men niet anders dacht dan dat de hand der Voorzienigheid de Poolse zaken leidde. Met schrik zag nu de groote, onwetende en aan de hartstogtelijke taal der liberale dagbladen gehoor gevende massa, dat de Poolse *Achilles* eene

trefbare plaats had; terwijl een oogenblik genoeg was geweest, om haar te overtuigen, dat ook de Polen konden vlugten. De poëtische begoocheling verdween en maakte plaats voor de koude berekening der nog tegenover elkander staande strijkrachten en hulpmiddelen; de aanbidders der zoogenaamde *liberale beweging* waren onthutst, de vrienden der orde en het wettig gezag met nieuwe hoop bezielde.

Krukowiecki was de eerste, die van den bedrukten toestand der Poolsche omwenteling gebruik maakte, om zijn sedert lang onderdrukt misnoegen en zijnen geheimen wrok tegen *Skrzynecki* den vrijen teugel te geven. Met den brief van *Pradzynski* in de hand, kwam hij in de vergadering van den rijksdag, en trad, in naam des briefschrijvers, als beschuldiger tegen *Skrzynecki* op. Hij riep daarbij in het geheugen van het bewind, dat hij al die ongelukken reeds vroeger had voorspeld, en verlangde dat men thans, even als na den slag van Grochow, eenen algemeenen krijgsraad zou beleggen, waarin de chef van den staf des legers zoude geroepen worden, om zijne beschuldigingen tegen den opperbevelhebber met bewijzen te staven. Nog was men tot geen besluit gekomen, toen plotseling, op den 28sten, in de zitting van den rijksdag, een adjudant van den opperbevelhebber verscheen, en heimelijk den kommandant der nationale garde (*Ostrowski*) en den minister voor de binnenlandsche zaken en politie (*Gliszczynski*) bij *Skrzynecki* te Praga ontbood.

Beiden vonden hem alleen en in eene hevige gemoedsstemming bij den aanblik dier beide mannen, van welke hij, twee weken vroeger, een feestelijk afscheid, zoo het scheen, voor langen tijd genomen had. Zijne eerste vraag was, of de bewoners der hoofdstad met de laatste droevige gebeurtenissen bekend en of dezelve rustig waren. In den beginne dachten de geroepenen nog droeviger tijdingen te zullen vernemen, dewijl het voorkomen van *Skrzynecki* geen gunstiger berigten deed vermoeden, tot dat een adjudant des opperbevelhebbers, de graaf *Titus Działyński*, kwam aanrennen, het vertrek binnen stooft, en aan de aanwezenden meldde dat het leger rustig terug trok, zonder door de Russen achtervolgd te worden. Nu helderde zich het gelaat van *Skrzynecki* op; hij vorderde van den kommandant en minister, dat zij deze tijding aan den rijksdag zoude mededeelen. « Het verlies der Polen » — zoo ging hij verder voort — « is, wel is waar, zeer groot, doch dat der Russen is veel aanzienlijker. Men had geene stukken geschut en ook zeer weinig gevangen verloren; zelfs bragt men eenige honderd gevangene Russen mede. De slag kon een der bloedigste genoemd worden van die tot nog toe geleverd waren, en was alleen bij die van Eilau te vergelijken. Wanneer er mislagen begaan waren, dan had men toch de eer der

« Poolsche wapenen ongeschonden bewaard, en het slagveld tot 11 uren des avonds behouden; ook had elke duim breed gronds met bloed moeten gekocht worden. Hij voor zich had, om een voorbeeld te geven, moeten vergeten dat hij opperbevelhebber was, en had als een gewoon soldaat gestreden, — waarvan de beide kogelgaten in zijnen overrok getuigden. Ook konde hij niet zeggen, dat de anders zoo brave Polen dien dag zich zoo geheel van hunnen pligt gekwetten hadden; terwijl het voorts bewezen was dat de Poolsche soldaat, bij rugwaartsche bewegingen, zeer ligt ontmoedigd wordt; en toch had men een allermoorddadigst vuur uitgehouden. Het leger zou zich in Praga verzamelen, als wanneer de bewoners der hoofdstad zich konden overtuigen dat het leger nog bestond. Hij hoopte al verder, dat weldra het oogenblik zoude aanbreken, waarin hij de voortreffelijke nationale garde tegen den vijand zou kunnen aanvoeren. Men had daarenboven nog uitzigten, die de hoofdstad voor de gevreesde gevolgen van den slag bij Ostrolenka konden geruststellen. Zoodanig was de toestand, en nu was het hem eene gebiedende pligt te vragen: of hij bij het bewind, den rijksdag en de natie het vertrouwen had verloren.»

Ostrowski en *Gliszczynski* konden, zoo als trouwens van zelf sprak, niet beoordeelen, in hoe verre *Skrzynecki* hier de strenge waarheid huldigde. Het was hem gemakkelijk vooruit den indruk te berekenen dien dat gesprek op de beide eerstgenoemden zoude maken. Met klimmende en opbeurende verwondering hadden zij nu vernomen, dat het ongeluk niet zoo groot was als *Pradzynski* het geschetst had, en met nieuwen moed en hoop bezielde snelden beiden naar Warschau en in de vergadering terug. *Ostrowski* gaf verslag van hetgeen zij uit den mond van den opperbevelhebber en deszelfs adjudant hadden vernomen, hetgeen door *Gliszczynski* werd bevestigd. De indruk welken deze woorden op de leden van den rijksdag en de toehoorders op de galerijen maakte, was even dezelfde als die welke de beide sprekers hadden ondervonden. Alleen het denkbeeld, dat er nog een Poolsch leger bestond en dat nog niet alles was verloren, was genoeg om al de aanwezenden met geestdrift te doen uitroepen: « Leve de generalissimus!»

Pradzynski zag nu te laat, dat *Skrzynecki* nog eene sterke partij in het bewind en bij den rijksdag in zijn belang had, en dat zijn plan, om zich van den bevelhebbers-staf meester te maken, was mislukt. Reeds in den vroegen morgen van den 29sten Mei werd hij door *Skrzynecki* uit zijne betrekking ontslagen.

De middelen, door den opperbevelhebber aangewend, om zich wederom in het vertrouwen der leden van den rijksdag te bevestigen, waren met zijn gewoon karakter

in strijd, en het sprak van zelf, dat, bij de aankomst van het leger in Praga, de naakte waarheid aan den dag moest komen. Die middelen waren hem dan ook alleen bij de leden des rijksdags gelukt; doch de ontevredenheid over zijn gedrag in de laatste helft der maand Mei, nam, zoowel in het leger als bij het grootste gedeelte der bevolking van Warschau, hand over hand toe. Al zijne vijanden waren in beweging, en onder deze deed *Krukowiecki* zich als de hevigste kennen. De stemming van het volk en die van de patriottische klub kennende, zoo zocht de laatstgenoemde openlijk met *Skrzynecki* te breken, en reeds op den 29sten Mei vond hij daartoe eene, zoo hij dacht, geschikte gelegenheid. De opperbevelhebber, namelijk, had hem bevel gezonden om een' der officieren van zijnen staf eene andere bestemming te geven, als ook om eenige stukken zwaar geschut uit het bruggenhoofd van Praga naar Modlin te doen vervoeren. *Krukowiecki* die, als gouverneur van Warschau, zich in eene van den opperbevelhebber onafhankelijke stelling beschouwde, weigerde aan dat bevel gevolg te geven, en meldde zulks schriftelijk. *Skrzynecki* liet hem daarop aanzeggen, dat hij zich bij hem te Praga zoude vervoegen, om mondelinge verantwoording dezer weigering af te leggen, en beval hem nogmaals de bedoelde stukken geschut, zoo spoedig mogelijk, te verzenden. *Krukowiecki* gaf echter noch aan het een' noch aan het ander gehoor; in plaats van zich persoonlijk te komen verantwoorden, wendde hij eene ongesteldheid voor, maar schreef eenen brief, vol van bittere verwijtingen. Hij spotte met de vroomheid die hij — *Skrzynecki* — altijd aan den dag leidde, zeggende o. a.: « dat, indien de opperbevelhebber hoopte, dat de Heilige Maagd van den Hemel zoude dalen, om de wallen van Warschau te verdedigen, — hij, als oud soldaat, in het denkbeeld verkeerde van kanonnen te zullen noodig hebben om den vijand af te slaan.» De verbittering van *Skrzynecki* kende nu geen grenzen meer; in zijne eerste verbolgenheid zond hij eenen zijner adjudanten af om den gouverneur van Warschau het arrest aan te kondigen; terwijl hij eenen tweeden adjudant naar de regering zond, als overbrenger van den beleedigenden brief en met het dringend verzoek om *Krukowiecki* uit de dienst te ontslaan. De laatstgenoemde, onderrigt van hetgeen hem over het hoofd hing, aarzelde nu geen oogenblik *Skrzynecki* voor te komen, en zelf zijn ontslag te vragen; 't welk hij nog dienzelfden dag ontving, met de bepaling, dat hij zijn tractement van luitenant-generaal zoude behouden; doch dadelijk Warschau verlaten en Krakau tot woonplaats moest kiezen.

Hoezeer 70 jaren oud zijnde, konde *Krukowiecki* door geen werkdadiger generaal vervangen worden, en in dit

opzicht was zijne verwijdering uit de active dienst een groot verlies. Sedert de aanvaarding van zijn gouverneur-schap waren de bevestigings-werken der hoofdstad, onder zijne leiding, hunne voltooiing nabij gekomen. Bijna alle de straten waren door hem gebarricadeerd, en bovendien had hij de inwendige rust, met eene, in die oogenblikken noodzakelijke, buitengewone gestrengheid gehandhaafd. Daardoor had hij zich bij de Poolsche omwenteling wezenlijk verdienstelijk gemaakt en zijne verwijdering werd door velen betreurd. Men benoemde den brigade-generaal *Ruttie* tot zijnen opvolger.

Het Poolsche leger verloor alzoo in weinig dagen tijds vijf generaals, te weten: *Kaminski* en *Kicki* op het slagveld van Ostrolenka voor altijd; *Uminski* en *Krukowiecki* door ontslag uit de active dienst; *Pradzynski* door ontslag uit zijne betrekking. Het kon ook niet missen of deze achtereenvolgende ontslaggevingen moesten eenen diepen indruk bij het leger maken. De drie laatstgenoemden generaals stonden als dappere en kundige aanvoerders bekend. Ieder van hen had zijne aanhangers in het leger, en daar geene andere beschuldigingen of misslagen, dan persoonlijke beleedigingen jegens den generalissimus, aanleiding tot hun ontslag hadden gegeven, zoo bleef er voor hen zeker deelnemend gevoel bij het leger levendig, dat zeer natuurlijk het vertrouwen in *Skrzynecki* moest doen verzwakken. *Krukowiecki* maakte reeds dadelijk van den eersten indruk van misnoegen gebruik, om het bewind den stap te doen berouwen, dien het te zijnen aanzien had gemeend te moeten doen. Hij wist te goed, hoe weinig het hem zoude kosten om de rust der hoofdstad, die hij zoo lang met eene ijzere vuist gehandhaafd had, te storen. Daartoe had hij slechts een oog te wenden naar de patriottische klub, die, zoo lang hij gouverneur van Warschau was geweest, niets van belang had durven ondernemen. De voorzitter dezer klub, de hoogleeraar *Lelewel* — een man van groote verdiensten, en daarom algemeen geacht, doch sterk aangetast door de ultra-liberale koorts, die destijds nog heviger dan de cholera in Europa woedde — had reeds vroeger het eere-lidmaatschap der klub *Krukowiecki* aangeboden. Deze had daarvoor echter bedankt, uithoofde zijne betrekking en de pligten die op hem rusteden, met de aanneming van het lidmaatschap eener vereeniging van heethoofden, die zeer anti-sociale gevoelens koesterden, strijdig was. Zoodra hij echter zijn ontslag in handen had, kwam hij met de klub in aanraking, en nog dienzelfden avond kondigden eenige dagbladen aan, dat *Krukowiecki* tot dierzelfer grondstellingen was toegetreden. Van dat oogenblik af staken al de heetkoppen het hoofd op, en deze klub nam nu dat hevige karakter aan, waardoor zij zich zoo wel in Polen als buitenlands heeft doen kennen. Van

uur tot uur traden nieuwe leden toe, meest officieren die uit Galliciën waren terug gekomen en die door het bewind niet weder in dienst waren gesteld. *Krukowiecki* was nu de standaard geworden, om welken al de ontevredene ledigloopers en fortuinzoekers — en zulk slag van menschen gaf het bij duizenden — zich schaarde. Zij wilden alle medewerken om dien standaard te verheffen, zich streelende door hem hun doel te bereiken. De beruchte prediker *Pulawski*, en *Koskowski* een be- gaafd redenaar, die eene betooverende magt op het volk uitoefende, waren hem toegedaan; bijzonder de eerstgenoemde, die door de heffe des volks zeer bemind werd. De beide dagbladen *Nowa Polska* en de *Gazeta Polska* berispten reeds in hevige bewoordingen het bewind en de beide kamers van den rijksdag, dat zij *Krukowiecki* van zijne waardigheid hadden ontzet; en deze zagen niet zonder groote bezorgdheid den loop der zaken aan. De gisting der gemoederen nam meer en meer toe, toen het leger in Praga aankwam, en honderden wagens met gekwetsten Warschau binnen trokken. De maatregel dien *Skrzynecki* genomen had, om aan al de officieren te verbieden binnen de stad te gaan, hielp geenszins zijne voornemens, om den eigenlijken alloop van den slag bij *Ostrolenka* verborgen te houden. Met duizenden stroomden de inwoners der hoofdstad naar Praga, hetzij om familie of dierbare betrekkingen in het leger te bezoeken, of om verkwikkingen aan hetzelfde te brengen. Eene veel betekenende stilte heerschte er onder de menigte, toen 200 gekwetste officieren binnen Warschau werden gevoerd, en met dezer komst werd ook al het ontzettende der waarheid in de stad bekend.

Skrzynecki hoorde dit alles; doch hoe grooter de gevaren werden die zijne eer en zijn persoon bedreigden, des te onverschrokkener vertoonde hij zich; en met onwrikbare koelbloedigheid stond hij voor het volk en het bewind. Dit was zijn geluk; want slechts één enkel zwak oogenblik, en hij was verloren geweest. Eene groote meerderheid onder de bewindlieden en bij den rijksdag bewonderde deze kalmte van geest en deze vastberadenheid in het ongeluk, en versterkte hen in het gevoelen, dat hij alleen in staat was, het leger in dit hachelijke tijdperk aan te voeren.

Zoo stonden de zaken, toen *Johan Ledochowski* — een groot vereerder van *Skrzynecki* — in de vergadering van den rijksdag, op den 31sten Mei, in eene met geestdrift uitgesprokene redevoering, beweerde, dat het pligt geworden was, om den generalissimus eene schitterende vol- doening te geven. De vijanden van *Skrzynecki* — zeide hij — bedreigden hem niet alleen, maar ook het vaderland. Een zoodanige staat van zaken kon onmogelijk blijven bestaan; terwijl hij (*Ledochowski*) van gedachten was, dat de rijksdag moest handelen even als weleer de

Romeinsche senaat handelde met den consul *Varro*, na den verloren slag van *Cannæ*: dat namelijk de rijksdag plegtig moest verklaren, dat *Skrzynecki*, in weerwil van den verloren slag, zich bij het vaderland had verdienstelijk gemaakt. Dit was — beweerde *Ledochowski* — het eenigste middel om den generalissimus het vertrouwen in zich-zelf, en dat van het leger in hem, weder te geven. Het voorstel van den redenaar ging met eene niet onaanzienlijke meerderheid door. In diezelfde zitting werd eene deputatie benoemd, uit de voornaamste leden der beide kamers zamengesteld, die zich dadelijk naar Praga begaf, om den Poolschen veldheer als eenen in triomph terugkeerenden vorst te begroeten, en hem te doen kennen, dat het gevoelen der natie was, dat hij zich verdienstelijk had gemaakt bij het vaderland.

Skrzynecki was door zijne vrienden onderrigt geworden van hetgeen er te zijnen aanzien gaande was. Hij verwachtte dus de deputatie te midden van zijnen staf en een groot aantal opper-officieren van het leger. De voldoening door hem te ontvangen was groot, en welligt was deze de magtige drijfveer voor de ontwikkeling van nog grooter ontwerpen, tot verheffing van zich-zelf tot de hoogste waardigheid van den zwaar bedreigden staat. Met eene hem eigen geworden waardigheid, ontving hij de eervolle betuiging van den rijksdag; en om zijne geheime plannen eenige stappen nader te brengen, bragt hij het gesprek, met berekend uitzigt, op de gebeurtenissen van den 26sten en op derzelver gevolgen. Van ter zijde roerde hij daarbij aan, dat zijne bewegingen zeer waren gehinderd geworden door de trage verpleging zijner troepen, bedoelende hij, dat men daarvan gedeeltelijk het uitvoerend bewind de schuld konde geven. Ook had hij met leedwezen moeten aanzien, dat sommige onrustige hoofden zich regten aanmatigden, die in het geheel niet strookten met de belangen van den staat en van het leger. De grondoorzaken van dat alles zocht hij in de bestaande oneenigheid der vijf leden van het uitvoerend bewind. Hij meende, dat, dáár de zoo hoog noodige geestkracht, eenheid van gevoelen en vastheid van wil ontbraken; terwijl dit alles, naar zijn gevoelen, welligt niet zoude ophouden, ten ware één persoon de teugels der regering in handen name. Het was, welligt met inzicht of misschien ook met overtuiging, dat hij zich liet ontvallen, dat vorst *Adam Czartoryski* de man zoude zijn, die tot eene zoodanige hooge betrekking het eerste in aanmerking kwam.

De wijze waarop de deputatie dit zijdelingsche voorstel ontving, deed zien dat het voor 't minst niet geheel onverwacht werd aangehoord. De aristocratische partij wenschte niet anders; verzekerd zijnde, dat, in alle gevallen, de keus op één hanner zoude vallen. Daardoor zouden er twee kansen van redding uit de netelige omstandigheid, waarin zij verkeerden, open komen: 1°. Wanneer de zaak der omwenteling zegevierde, eene wending

in het belang van den hoogen adel. 2°. Indien het ergste van den kant van Rusland te wachten was, een gemakkelijker weg om met den vertoornden keizer te onderhandelen, en zodoende evenzeer de schaal te hunnen voordeele te doen overslaan.

Opgetogen door des veldheers woorden, verscheen de deputatie in de vergadering terug, verslag doende van hare zending. *Ledochowski*, een der afgezonden, deed toen, in behoorlijke vormen — als of de generalissimus daartoe had aanleiding gegeven — eene voordragt tot wijziging en verandering van het uitvoerend bewind. Dit voorstel werkte als eenen donderslag op de leden der vergadering en op de talrijke toehoorders op de galerijen. De eerste verbazing maakte plaats voor de grootste verwarring. De leden der democratische partij waren woedend, schreeuwden en tierden dat men de zaak der omwenteling wilde verraden, en dat dit voorstel niet anders beteekende, dan de aankondiging van een tweede 18de *Brumaire*. De hartstogten reeds zoo hevig aan het gisten, ontbreidelden zich geheel en al. Met nijdige, wantrouwende en onheilspellende blikken, met woede op de gelaatstreken, zagen de partijen elkander aan; terwijl de wanorde en het geschreeuw: « Wie dan toch die *Phoenix* zou moeten zijn, die zich krachtig genoeg gevoelde, om de omwenteling in behouden haven te brengen, » hand over hand toenam. In den uitgestrekten zin des woords zag men hier de vertooning van eenen *Poolschen landdag*: de fakkels der tweedragt was geworpen, en te laat zagen de vereerders van *Skrzynecki* en *Czartoryski* in, dat zij eenen grooten misslag hadden begaan. Aan het verder voortzetten der beraadslagingen was niet te denken, en met overgrootte gisting in de gemoederen, ging de vergadering uiteen.

De 31ste Mei was rijk in gebeurtenissen; want op dien dag had de Poolsche omwenteling haren hoogsten trap bereikt; van dat tijdstip af daalde dat *noorderlicht* (zoo als *Lafayette* ze noemde) meer en meer in de achting die de tot nu toe betoonde heldenmoed, bijna overal, zelfs bij de weldenkendsten, had opgewekt.

Naauwelijks was deze zoo merkwaardig geworden zitting geëindigd, of twee groote partijen waren er gevestigd in de hoofdstad: *hervormings-gezinden* en *anti-hervormings-gezinden* — aristocraten en klubbisten; van uur tot uur namen deze partijen eene vijandiger houding tegen elkander aan. Geheel Warschau werd door de hevigste partijwoede aangetast. De dag van *Ostrolenka* was vergeten, en aan al wat slechts tot den oorlog betrekking had werd niet gedacht; het staatkundig vraagstuk hield alleen en uitsluitend de aandacht geboeid. De zoogenaamde patriottische club onderscheidde zich, te midden dezer woelingen, voornamelijk door hare hevigheid en

haar moordgeschrei tegen de aristokraten. Warschau leverde een allerdroevigst schouwspel op, leerrijk genoeg voor al degenen die immer met omwentelings-ontwerpen zwanger gingen.

Het hangende vraagstuk, namelijk de hervorming van het uitvoerend bewind, d. i. de *vijf* bestaande regeringsleden door één persoon te doen vervangen, kon uit twee verschillende gezigts-punten beschouwd worden. In *theorie* beschouwd, dan was het ontegenzeggelijk dat de eenhoofdige regering oneindig meer vastheid van beginselen en voordeelen voor de leiding der zaken, in de loopende haghelijke oogenblikken, aanbood. Overzag men hetzelfde *practisch*, waar dan den man te vinden, die daarvoor konde optreden!

In algemeene trekken hebben wij de onderscheiden gevoelens aangeduid; het bestek dezer Schets laat echter niet toe in de bijzonderheden van dit staatkundig drama te treden. Wij zullen ons dus slechts vergenoegen, met het werktuiglijke in massa en de voornaamste beweegoorzaken en bewijs-gronden der partijen aan te geven. Deze mededeeling achten wij noodzakelijk, omdat derzelver kennis van belang is voor het goede begrip der verdere gebeurtenissen, en dezelve eenig licht verspreiden over de gruweldaden, waarvan Warschau later het schouwtooneel leverde.

De partij der *beweging*, die slechts een' harer leden (*Lelewel*) in het uitvoerend bewind telde, wilde, voor alles, eene verandering in deszelfs personeel. De vijfhoofdige regering bood, volgens haar gevoelen, veel meer waarborg voor de instandhouding harer democratische beginselen, dan de regering van één enig hoofd. Wellicht zoude zij er anders over gedacht hebben, waanneer er slechts eenige grond hadde bestaan, om de keus van één hoofd op een harer leden te zien vallen. Hieraan viel echter, met de bestaande zamenstelling der beide kamers, niet te denken; veeleer dacht men, dat, bij het aannemen van eenen zoodanigen regeringsvorm, de meerderheid voor den vorst *Czartoryski* zoude stemmen. Met dezen laatstgenoemden aan het hoofd der zaken, was het te voorzien, dat al de leden der bewegings-gezinde partij van de regerings-zaken zouden worden uitgesloten. Reeds vroeger was men zeer tegen *Czartoryski* ingenomen geweest, doch nu werd hij een voorwerp van haat en verachting; men gaf voor dat hij ontwerpen koesterde, lijnrecht strijdig met het doel der omwenteling. Niet al de leden dezer partij stemden met deze beginselen in. Eenigen onder hen, zoo als *Ostrowski*, *Ledochowski*, *Soltijk* en anderen, hoezeer wedijverende voor het behoud der vrijheid en den meest vrijheid ademenden regerings-vorm, zagen echter geene gevaren voor de volks-belangen in het daarstellen van

een verantwoordelijk en tijdelijk uitvoerend bewind, aan één enkel persoon opgedragen. Deze kwamen des te vrijer voor hunne gevoelens uit, daar zij zich verzekerd hielden, dat de meerderheid geenszins dien persoon bij de *behoudende partij* zoude zoeken; dewijl de twee andere partijen, zoo zij voorgaven, de meerderheid hadden. Met dit inzicht zochten laatstgenoemden het vijfhoofdige bewind, dat den loop der zaken te zeer stremde, af te schaffen en dan aan de vergaderingen der beide kamers voor te stellen één persoon te kiezen uit de *partij der beweging*, of uit die der *grondwettig-gezinden* (*constitutionelen*.)

De *grondwettig-gezinde* partij zag eveneens alle nadeelen in, welke een vijfhoofdige bewind medebragt; doch zij vreesde den loop der zaken meer te storen door eene verandering, dan door de bestaande orde van zaken te helpen behouden; zoodat zij de voorkeur bleef geven aan eenen min voordeeligen staat van zaken, boven de onzekere kansen eener betere toekomst. Bovendien had zij twee harer aanhangers in het bewind, en hield zich verzekerd, dat, bij eene verandering van zaken, de keus der meerderheid nimmer eenen harer mede partij-genooten zoude te beurt vallen. De bemoeijingen van *Skrzynecki* kwamen haar ook zeer verdacht voor, zoodat deze partij niet aarzelde, om zich bij de meerderheid der *bewegings-gezinde* partij aan te sluiten.

De *behoudende partij* hing daarentegen met geestdrift aan het denkbeeld van een nieuw gouvernement. Daarin zag zij de zegepraal harer beginselen, de redding van den staat en de kans om tot eene schikking met de Russische regering te komen. Niet twijfelende aan de keuze van *Czartoryski* als hoofd der regering, en rekenende op de stemming in diens voordeel van eenige mannen der beweging, wier geheime bedoelingen haar onbekend waren, zoo ondersteunden zij met geestdrift het voorstel van *Ledochowski*.

Het veld voor kuiperijen van allerlei aard, reeds zoo groot in landen alwaar eene omwenteling de bestaande orde van zaken heeft veranderd, werd nu grenzenloos in Warschau, spoedig ook mengden de beweging-gezinde gouvernementen zich in den strijd der partijen. Van dien kant ontbrak het niet aan wenken, die door de hervormings-gezinden werden rondgedragen. Onder deze, werd eenen brief uit Parijs, met inzicht, algemeen verbreid (1). Het ontbrak de partij der beweging ook geens-

(1) Om den zonderlingen inhoud nemen wij denzelfden hier woordelijk over:

« Votre armée est aussi héroïque que votre cause est belle; mais pourquoi vos chambres ne sont elles pas à cette hauteur; pourquoi des discussions inutiles, des personnalités déplacées, et

zins aan wenken, uit de kanalen der Parijsche en Engelsche propaganda ontvangen; terwijl ten slotte de periodieke drukpers den strijd der verschillende beginselen meer en meer aanvuurde. Deze spanning bleef duren tot op den 9den Junij, de dag waarop de beraadslagingen over het bedoelde voorstel eenen aanvang namen, — welke tot den 11den aanhielden, als wanneer het voorstel in omvraag gebracht en met de zwakke meerderheid van 8 stemmen werd verworpen.

De bestaande regeringsvorm werd alzoo behouden; doch de schok dien hij, in het tijdverloop van 11 dagen, had ontvangen, was zoo groot geweest, dat die stand van zaken geen langdurig bestaan beloofde. De kreet van « *leve de vrijheid! weg met de aristocraten!* » was aangeheven geworden, toen de uitslag der stemming onder de verzamelde volks-massa bekend werd, en deze kreet vond, door de zorg der klubbisten, meer dan op eene plaats weerklink.

Dit was een slag voor *Skrzynecki*, die nu zijne reeds zoo deerlijk geschokte populariteit, zoo wel bij het bewind als bij de kamers, verloor. De revolutie-*hydra*, door *Chlopicki*, gedurende zijn dictatorschap, gebreedeld, verbrak hare ketens, en toomeloos bruischten de ziedenste hartstogten, bij de heste des volks, in de straten der hoofdstad. *Krukowiecki* benuttigde dezen toestand, om hem later als eene trap tot zijne zelfs-verheffing te bezigen. Daarentegen onderscheidde zich het karakter van *Uminski* op eene geheel tegenovergestelde wijze. Zonder

pourquoi surtout des indiscretions politiques! Vous effrayez vos amis et vous donnez beau jeu à vos ennemis. Tandis que les premiers tremblent de se compromettre en vous donnant des espérances, les autres profitent de vos imprudences pour vous peindre sous les plus dangereuses couleurs. Mettez vous bien dans la tête, qu'aujourd'hui les trois quarts de l'Europe veulent à tout prix la paix; on est sage à force d'expérience, on ne se soucie point d'innover, on veut jouir tranquillement. On craint également les tyrans et les jacobins, on veut des lois, de la raison et du repos. Si vous voulez que l'on vous aide, mettez à raison vos mauvaises têtes, envoyez les à l'armée, faites en des héros, c'est ce que vous autres Polonais vous entendez le mieux, et c'est pour le moment la politique qui vous mènera le plus loin, n'en faites pas d'autre, ou, si absolument vous voulez vous en mêler, mettez y plus de prudence et plus de mystère.»

« Votre général en chef est généralement admiré. Ses rapports ont quelque chose de sublime par leur simplicité. C'est une couleur nouvelle ou plutôt c'est une renaissance des Anciens, rien de petit, rien de vaniteux, rien d'exagéré, (in sekoren zin niet zoo overdreven als deze fabriekmatige lefrede!) C'est la simplicité que jadis caractérisait les grands hommes.» Deze laatste zinsnede heeft veel overeenkomst met den stijl des scheppers van *de beste der republieken*, doch over den aanhef ligt een *doctrinair* waas verspreid.

zijn ongenoegen te verbergen of zijne grieven te bewimpelen, meende hij echter, den opperbevelhebber in deze omstandigheden zijnen bijstand niet te moeten onthouden. Dadelijk na den uitslag der stemming ging hij naar Praga, bood *Skrynecki* de hand, en stelde zich te zijner beschikking. De voormelde uitslag maakte *Krukowiecki* een tijd lang, even als vroeger de hertog *Egalité*, tot eenen weddenden jacobijn. Hij ontwierp nu plannen voor eene federative republiek. Eenige jeugdige dolkoppen, de priester *Pulawski* en een rijke kleermaker, *Morawski* genaamd, stonden hem daarin bij.

De behoudende partij bleef, na deze beslissende nederlaag, geenzins rustig. Zij tierde welligt even zoo hard als de andere partijen; doch hare verwenschingen richtte zich tegen de jacobijnen en de clubbisten; — bijna eenparig besloten zij de bestaande orde van zaken tegen te werken.

De tijding der ongelukken bij Ostrolenka geleden, en die der daarop gevolgde gebeurtenissen in Warschau, verbreidden zich weldra in de overige gewesten van het koninkrijk en maakten alzoo de verwarring en de moedeloosheid meer algemeen. De meer bezadigde Polen zagen nu zeer goed in, dat de staatkundige onderhandelingen met eenige voorname mogendheden, hetzij tot het maken van *afwendingen*, hetzij tot *bemiddeling* of *tusschenkomst*, daardoor geheel zouden afgesneden worden, en achteten dus ook de zaak der omwenteling moreel verloren.

Den inwendigen toestand beschouwd hebbende, achten wij het van belang, eenige vlugtige blikken te werpen op de diplomatische betrekkingen, welke het opgeworpen Poolsche bewind, sedert de omwenteling, had aangeknoopt, dewijl deze insgelijks invloed op de krijgsoperatiën uitoefenden.

Het is hier de plaats niet om in het breede te ontvouwen, hoe veel deel het nieuwe kabinet der Tuileriën had genomen in de eerste onlusten die in Warschau waren uitgebroken; daaromtrent liggen nog vele zaken met eenen geheimzinnigen sluier bedekt, dien de waarheidliebende *Clio* welligt later eerst zal opheffen. Het zal echter geen betoog behoeven, dat het nieuwe Fransche kabinet, gelijk-tijdig met de revolutionnaire propaganda te Parijs — die, tijdens de onlusten in Polen, wat het buitenland aanging, dezelfde oogmerken koesterde, en welligt nu in deze oogenblikken nog niet zeer veel in doelwit van el- het eerste verschil — steeds met eene onzigtbare hand de Poolsche zaak ondersteunde. Het ministerie *Grey*, revolutionnaire nagedachtenis, ondersteunde de pogingen van het toen reeds half doctrinaire Fransche kabinet. Binnenslands den omwentelings-geest te bedwingen, — buitenslands denzelve aan te moedigen, was de leus die beide kabinetten

bezielde, en hierdoor aangemoedigd waagden het de Polen zelfs het uiterste te beproeven. Menig aandachtig beschouwer der gebeurtenissen stond dikwerf verstomd over de ongehoorde stoutheid der Polen; het was hem veeltijds onbegrijpelijk geworden, hoe deze, hoezeer dappere, doch in vergelijking harer tegenpartij, krachtelooze natie, het durfde wagen den strijd op leven en dood aan te gaan, overtuigd als dezelve moest zijn van toch eenmaal het laatste te zullen trekken. Hieromtrent geeft de graaf *Roman Soltijk*, in zijn meermalen aangehaald werk, eenige ophelderingen, die wij hier beknoptelijk zullen overnemen, aangezien het oordeel van den schrijver dezer Schets, in dit geval zoo als in vele andere, geenzins als geldig kan worden beschouwd. Wij laten alzoo *Soltijk* hier voor eenige oogenblikken het woord voeren:

« *Kniazewicz* en *Plater* waren in verschillende tijden naar Parijs gezonden. *Walewski*, *Jelski* en *Niemcewicz* naar Londen. *Zaluski* moest naar Stockholm. *Wolicki* en *Linowski* naar Konstantinopel vertrekken.»

« Mogt Polen alzoo niet op den *regtstreekschen* bijstand van Engeland en Frankrijk hopen, dan had het voor 't minst *regt* op de zijdelingsche tusschenkomst en de *geheime* hulp der beide landen.»

« Beiden konden de zaak der Poolsche omwenteling krachtadig ondersteunen, 't zij door Persië, Turkeije en Zweden aan te zetten, zich bij haar aan te sluiten, tot herovering der schoone gewesten en landstrecken, door de Russen op hen veroverd; 't zij door Pruisen en Oostenrijk te dwingen geheel onzijdig te blijven. Zij deden echter niets van 't geen de belangen en de staatkunde der natiën gebiedend vorderden.» (1).

« *Wolycki* vertrok over Parijs (*alwaar hij zijne instructiën moest ontvangen*) naar Konstantinopel, op een mondeling bevel, hem van wege de nationale regering aangezegd door *Walewski*, welke, den dag na den slag bij Grochow, als renbode naar Parijs was vertrokken.»

« De seraskier, die zeer hoog in de gunst van den sultan stond aangeschreven, scheen op dat oogenblik Polen

(1) Wij hebben reeds vroeger over de klagten der Polen, wegens het breken der vermeende onzijdigheid van Pruisen en Oostenrijk, iets gezegd. *Soltijk* wijdt hierover verder uit, en beweert, dat die onzijdigheid door Frankrijk en Engeland moest gehandhaafd zijn geworden, op grond van het beginsel van *niet tusschenkomst*. Hij beklagt zich zeer over de niet handhaving van dit beginsel. Zonderling klinkt echter dit zijn beklag, daar hij in eenen adem de Oostenrijksche en Pruissische regeringen het verwijt doet, dat door hare tusschenkomst is belet geworden, dat niet meer dan 6000 geweren en eenige duizenden sabels en pistolen, uit Engeland in Polen zijn binnen gevoerd worden. De *logica* van den graaf *Soltijk* heeft hier veel overeenkomst met die van het Fransche kabinet, gebezigd bij de uitvoering van het beginsel van niet tusschenkomst.

zeer genegen te zijn. Het viel alzoo *Wolycki* niet moeilijk, om eene zamenkomst met den seraskier te erlangen. Op zijn dringend aanzoek, om spoedige en krachtdadige hulp-betooning voor de zaak der omwenteling, ontving hij echter van den seraskier tot antwoord: « In de omstandigheden waarin wij thans verkeeren — afgemat gelijk wij zijn door den langdurigen worstelstrijd met Rusland — zou het ons moeilijk vallen een leger op de been te brengen en oorlog te voeren; wij zoeken echter de welwillendheid onzer voornemens niet te bewimpelen. Ik ben even goed Poolschgezind als gij, — » zeide hij verder — negen malen op den dag bid ik God voor den goeden afloop uwer zaak; ongelukkiger wijze kunnen wij u, voor het tegenwoordige, niets anders aanbieden als onze beste wenschen en onze goede voornemens; overigens zal ik er den sultan nog over spreken.» »

« Bij eene tweede zamenkomst werden nogmaals de overgrootste moeilijkheden en bezwaren, die de omstandigheden medebragten, op het tapijt gebragt; terwijl de seraskier, om de welwillendheid des sultans voor de Polen in hare algeheele uitgestrektheid te kennen te geven, zeide: « De sultan heeft vijf keeren in de groote moskee geweest, om God voor ulieden Christen-honden te bededen (!) dit is ongehoord, sedert de grondvesting van het Islamismus! » »

« Na eene langdurige besluiteloosheid, werd de Porte eindelijk, door den *inploed* van den Franschen gezant *Guilleminot*, overgehaald om te handelen. Tegen het einde der maand Mei zouden 300,000 man, van de algemeene volks-wapening, naar de grenzen marcheren en Rusland aanvallen. Men had zelfs reden om te gelooven, dat deze beweging van den kant van Persië en de Kaukasische bevolking zoude ondersteund, en alzoo de onverdedigde grenzen van Rusland door eenen inval der Oostersche volken bedreigd worden. De tusschenkomst van den Engelschen gezant *Gordon* vrijdelde dit plan, hetwelk Polen had kunnen redden, en gaf daardoor aanleiding tot de terugroeping van *Guilleminot*. De Engelsche gezant ging zelfs zoo ver, van de Porte uit te noodigen om geene Poolsche agenten meer te ontvangen. *Wolycki* beklagde zich zeer ernstig over deze handelwijze, waarop *Gordon* — een hevige tory — door het kabinet van St. James werd *teruggeroepen*. Zoo bragten verschillende oorzaken gelijke uitwerkingen te weeg: Frankrijk riep den generaal *Guilleminot* en Engeland lord *Gordon* terug; de eerste omdat hij ons geholpen had, de tweede omdat hij Turkije had belet ons te helpen.» »

« De voor Stokholm bestemde agent konde zijnen last niet volvoeren, daar deze aan de grenzen van Zweden werd terug gewezen.» »

Ons bestek gedooft niet, om *Soltijk* in zijne verdere mededeelingen te volgen; het geleverde uittreksel zal ook genoegzaam hebben doen zien, hoezeer sommige gouvernementen hebben medegewerkt, om de Polen tot volharding in den strijd aan te zetten. Deze dappere doch ongelukkige natie was blind genoeg, om aan al die fraaije beloften het oor te leenen, en welligt zag destijds geen eenen Pool het in, dat al dat edel bloed slechts geplengd werd, om de *beste der republieken* het monarchale hoofdietsel op te zetten en den waggelenden troon te bevestigen. Het vertrouwen op eene magtige afwenning van buitenlands was alzoo na den slag van *Ostrolenka* nog geensins vernietigd, en dit is de sleutel, waarmede men den hardnekkigen voortgang der Poolsche omwenteling, zelfs in de hopelooste omstandigheden, kan verklaren.

Skrzynecki verloor in dien tusschentijd, te midden van al de beslommeringen van eenen geheel staatkundigen aard, den neteligen toestand van het leger echter geenszins uit het oog. Reeds dadelijk bij zijne aankomst, ontwaardde hij, dat het leger, als ware het, op nieuw moest georganiseerd worden, en rusteloos had hij zich daarmede bezig gehouden, waarbij *Lubienski*, die hij tot chef van zijnen staf benoemd had, hem zeer behulpzaam was. Gelukkig bevond hij zich in de nabijheid der hulpbronnen, en dit werkte hem in de hand, om tegen het midden van Junij, ongeveer 45 à 48,000 man, van alle wapenen, in de versterkingen van Praga en aan deze zijde van Warschau bijeen te brengen en behoorlijk te organiseren; terwijl het bewind een besluit nam tot de oprichting van 8 nieuwe regimenten infanterie. Het korps van den generaal *Chrzanowski*, bij Zamosc, was ongeveer 8000 man, dat van *Romario*, te Pulawy en omstreken, 6000 man, en het Poolsche korps in Lithauwen 12 tot 14,000 man sterk; zoodat het Poolsche leger, zonder de bezetting der vestingen, in dat tijdstip op ongeveer 70 à 75,000 man konde begroot worden.

De geest van wanorde en regeringloosheid, die in Warschau, bijna onder alle klassen der maatschappij, zoo zeer was toegenomen, was ook bij het leger overgegaan. Al de pogingen van den opperbevelhebber, om dit kwaad tegen te gaan, waren vruchteloos gebleven. Het leger lag te dicht onder de muren der hoofdstad, en te zeer in de nabijheid van den rusteloozen *Krukowiecki*, die Warschau maar niet wilde verlaten, dan dat de voorbeelden, daar gegeven, geene navolging in het leger zouden gevonden hebben. De woelingen van de patriottische club droegen dan ook de door haar gewenschte vruchten, en vernietigden de reeds niet zeer strenge krijgstucht onder de troepen.

« Het is met diepe droefheid, » zegt *Brzozowski*, « dat men tot de bekentenis moet komen, dat de ongelukkige uitslag der latere krijgs-verrigtingen, te wijten is aan het

verwaarloozen van alles wat tot de krijgstuclit betrekking had. Na den slag van Ostrolenka, was het denkbeeld van soldaten-pligt geheel bij de troepen uitgewischt, en was er bijna niemand onder hen te vinden, die zich de moeite wilde geven de voorschriften der krijgstuclit naar te komen, of te doen opvolgen. Men was eindelijk zoo verre gekomen, van geene kamp- of leger-diensten te doen, of eenige marsch-regeling in acht te nemen. Zelden vond men een officier bij zijn peloton; de meeste infanterie-officieren reden, voor hun gemak, te paard. Ook de soldaten wilden, in den volstrektsten zin des woords, de *vrijheid* hebben om te gaan waar en wanneer zij verkozen. Dezelfde wanorde heerschte op het laatst ook in het vuur; zij die werkelijk aan het gevecht deel namen, konde men met regt met den naam van *vrijwilligers* bestempelen; want zij die juist geen grooten zin gevoelden om te strijden, kondeu zich, zonder vrees voor straf, verwijderen. Alleen de vrees van voor een *lafaard* gehouden te worden weerhield de meesten van terug treden.

« De rijkstag wachtte zich wel, iets anders te doen dan opofferingen van allerlei aard van de natie te eischen. Het uitvoerend bewind was voor zijne schaduw bang, en *bevreesd* van de generaals en opper-officieren te beleedigen of te ontmoedigen. Beiden kenden hunne eigene krachten niet. De generaals, altijd onledig met het beramen van overheerlijke plannen, vermeenden, dat de instandhouding der krijgstuclit onder de troepen alleen het werk van de subalterne officieren moest zijn, en deze, op huone beurt, geloofden genoeg gedaan te hebben, wanneer zij met onverschrokkenheid de gevaren en den dood waren te gemoet getreden.» — Zoodanig was de zedelijke toestand van het nieuw georganiseerde leger.

Den dag na de beslissing van het voorstel der regeringsverandering, kwam de tijding van het overlijden des Russischen veldmaarschalks, graaf *Diebitsch*, binnen Warschau. De indruk dien deze tijding aldaar maakte, was voorzeker minder groot dan in de overige gedeelten van ons werelddeel. Dit dood-berigt was nauwelijks buiten de grenzen van Polen verbreed, of men verwachtte met de volgende post-boden te vernemen, dat het Poolsche leger zich op het, zonder aanvoerder zijnde, Russische leger gestort had, om de nederlaag van Ostrolenka bloedig te wreken. In Polen zelf was er bijna niemand die dit van *Skrzynecki*, in de loopende oogenblikken zoude verlangd hebben. Immers het kon toch aan geen Pool onbekend zijn, dat, naar de Russische krijgswetten, de chef van den staf des leger het bevel over hetzelfde moet opnemen na den dood of de verwonding des opperbevelhebbers. Deze chef van den staf, de graaf *Toll*, werd in

Polen voor eenen der beste Russische generaals gehouden, en eenstemmig was de meening in Warschau, dat hij in het opmaken, zelfs van de beste plannen en bewegingen des overleden veldmaarschalks, had deel genomen. Men hield zich, al verder, verzekerd, dat geen der Russische generaals, zonder de nadere beslissing des keizers, iets van belang zoude durven ondernemen; doch ook tevens, dat, indien men de Russen in dien onzekeren toestand zoude willen aanvallen, zij zich met des te grooteren leeuwenmoed in hunne stellingen zoude handhaven. Eene onderneming tegen het Russische hoofd-leger, in de stelling waarin het zich tijdens den dood des veldmaarschalks bevond, beloofde wel vele gevaren, doch weinige voordeelen. En, gesteld al dat men de Russen eenmaal had geslagen, dan zouden zij immers eenige mijlen langs de Pruisische grenzen zijn teruggemarcheerd, om zich daar op nieuw vast te zetten, en zoodoende zoude men onderscheidene beslissende gevechten hebben moeten leveren, om hen over de grenzen terug te drijven, en daartoe was het Poolsche leger niet sterk genoeg. Tegen het Russische hoofd-leger was dus niets te ondernemen; dit zag *Skrzynecki* zeer goed in; hij moest dus op andere bewegingen bedacht zijn, om de verontruste gemoederen met nieuwe hoop te bezielen. Vóór dat wij hem echter in de uitvoering der door hem ontworpen plannen zullen volgen, willen wij vooraf de togten van *Gielgud* en zijner krijgsmakkers, in het Lithauwsche gewest, en hunne gedeeltelijke terugtogten op het Pruisische grondgebied behandelen.

ONKREUKBARE

HELDENMOED EN VOLHARDING,

OF

HET KASTEEL VAN ALICANTE.

(Eene episode uit den opvolgings-oorlog.)

(Vervolg van No. 6.)

TWEDE AFDEELING.

Met het sluiten der slotpoort achter den Franschen parlementair, was nu ook de weg, tot lotverandering, voor de bezetting onherroepelijk afgesloten. Er bleef voor haar thans niets anders overig, dan met mannelijke gelatenheid den uitslag der ijzingwekkende bedreiging af te wachten.

De diepe stilte in het slot, werd van tijd tot tijd afgebroken, door den wachtroep der schildwachten op de wallen. Een aanhoudend en ongeregeld gedruisch, heerschte er in de stad, veroorzaakt door de bewoners

der voorstaad, die met have en goed den gevaarlijken omtrek der mijnen ontvlugteden. Ook dit beteekenisvol gedruisch werd in het slot waargenomen, en werkte mede om verschillende gewaarwordingen bij de belegerden te doen oprijzen. De dobbering tusschen vrees en hoop had echter reeds plaats gemaakt voor eene verschrikkelijke zekerheid; en deze zekerheid was het, die de onderscheiden gewaarwordingen in eene kalme doodsverachting deed overgaan. Eenige herriepen, bij de voortsnellende oogenblikken, al de vreugde en beslommeringen van een vroeger leven in het geheugen terug, om zich, als ware het, nog eenmaal te vergasten, aan het voorheen gesmaakt genot. Anderen dachten alleen aan de toekomst, en aan het wederzien in eene betere wereld van dierbare betrekkingen, die zij nu zonden achterlaten. Velen echter, dachten aan hun vaderland en zagen, in hunne verbeelding, de lauweren bloeijen, die zij door hunne grootsche daad aan den krans van Groot-Brittanjes wapenroem zouden hechten; terwijl eenigen, eindelijk, door zorg, kommer en ontbeeringen afgemat, zich gerust aan den slaap en aan de hoede eener altijd wakende Voorzienigheid overgaven.

Hartverscheurend was de toestand der vrouwen, die zich op het kasteel bevonden. Haar getal was aanmerkelijk; het gevoel van de nomade levenswijze der Engelsche krijgsmagt in de toen reeds zoo uitgebreide overzeesche bezittingen van Groot-Brittanje. De meesten dezer vrouwen, die tot verschillende klassen der maatschappij behoorden, waren onvatbaar voor troost of geruststelling, naardien, eigen lijfsgevaar daargelaten, ook gade, kroost en andere dierbare betrekkingen met eenen bijna onvermijdelijken dood werden bedreigd. De ongelukkige zwakke wezens wrongen zich wanhopend de handen en telden met doodsangst op het gelaat, de oogenblikken, die de aankondigde verschrikkelijke gebeurtenis nog van het tegenwoordige scheidde.

Van alle schrikbarende omstandigheden die den krijgsman op zijne gevaarvolle loopbaan omringen, is er voorzeker geen ontzettender dan die, waarin de ijzere krijgspligt hem aan eene plek gronds boeit, in welks boezem dood en vernieling liggen opgesloten. Het bewust zijn van het aanwezen eener mijn en alzoo dat van eenen niet te ontwijken verborgen vijand, tegen wien dapperheid, noch beschermende wapens, of wapenbedrevenheid iets vermogen, is ijzingwekkend. Wie heeft den stoutmoedigsten niet zien verbleeken, bij het denkbeeld van door het onderaardsche vuur verteerd of levend door den afgrond, die zich ieder oogenblik onder zijne voeten kan openen, verzwolgen te worden? Het ontzettende oogenblik van het springen eener mijn is voorzeker eene dier omstandigheden in den krijg, die de

grootste zedelijke uitwerking op de dapperste troepen te weeg brengt.

Is het gevoel, dat in zoodanigen toestand elks boezem beklemmt, reeds boven alle beschrijving drukkend, al is het ook dat eene flauwe hoop op behoud, door de onzekerheid van het tijdpunt, schemert, — hoe oneindig prangender moet het dan niet wezen, wanneer, gelijk hier, het doodsuur met ontwijfelbare zekerheid is aankondigd, en iedere minuut een gedeelte van de levensdraad inkort; hoe ontoereikende blijft dan niet de maatstaf der levendigste verbeelding, om de grootheid der zielskracht te bepalen, waarmede de heldhaftige slotverdedigers de ontzaggelijke toekomst het hoofd bodem!

In zijn' dagelijksch woonvertrek zat sir *Richard* met zijne beide beproefde strijdgenooten, de kolonel *Sybourg* en de luitenant-kolonel *Charnicraft*. Vele jaren hadden zij met elkander de onderscheidene rangen der militaire hiërarchie doorgewandeld. Menigen harden kamp hadden zij in Duitschland en Vlaanderen en het schiereiland bijgewoond. Thans had hen het noodlot bijeengebragt, om te volharden in een' strijd, welks voorbeeld men te vergeefs in de geschiedenis zocht. Gelijkelijk met ridderlijken geest bezielde, met gloeiende geestdrift voor de eer van Oud-Engeland vervuld, waren zij ook in deze ernstige oogenblikken te wel doordrongen van een zelfde gevoel, dat van te blijven volharden en alles op te offeren, aan eer en pligt; terwijl voorts alles door hen werd aangewend om dat gevoel insgelijks aan de bezettingen mede te deelen. Hunne inwendige stemming en voornemens, om liever te sterven dan de hen toevertrouwde vesting den vijand over te leveren, was dan ook op eene verwonderingswaardige wijze, in den boezem aller hunner strijdgenooten doorgedrongen.

Hun besluit was eenstemmig genomen, doch verschillend waren hunne gevoelens omtrent de vermoedelijke gevolgen der geduchte vijandelijke onderneming. Sir *Richard*, hoezeer alle de te verwachten gevaren inziende, achtte echter de gevolgen ontoereikende, om het geheele kasteel met al de vestingwerken in eens te vernielen. Het was hem wel bewust, dat eene ongehoorde hoeveelheid buskruid daartoe zoude worden aangewend; maar ook ontzettend was de rotsmassa, welks tegenstand overwonnen moest worden. Naar zijn inzien, bestond de mogelijkheid, dat de uitbarsting eene geheel andere rigting dan die, welke in 's vijands bedoeling lag, kon nemen. Hij stemde echter met overtuiging toe, dat men van den geweldigen schok groote verwoestingen moest te gemoet zien; doch dezelve konden toch ook minder groot zijn, dan de vijand zich had voorgesteld. De ernstigste bedenking, die in hem oprees, was de vrees voor den indruk, dien de ontbarsting op de bezet-

ting konde veroorzaken, en, als een gevolg daarvan, het te nut maken door den vijand van de eerste opvolgende verwarring onder de bezetting. Hij was alzoo van oordeel, dat men hiertegen doelmatige voorzorgen moest beraam en Deze wilde hij hen mededeelen en ter uitvoering opdragen; hen tevens uitnoodigende, hunne gedachten over hetgene zij nog voor hunnen toestand doelmatig konden achten, hem kenbaar te maken.

De kolonel *Sybourg*, een man van onbezweken moed, stemde met sir *Richard* in, dat hun toestand allerbedenklijkst, maar niet hopeloos was te achten; immers de geschiedenis leerde, dat reusachtige pogingen zelden aan de verwachting hadden beantwoord. Hij was ook van gevoelen, dat er geen stellig denkbeeld kon gemaakt worden, waar en hoe de mijn-lading hare uitwerking zoude hebben, doch hield het voor zeker, dat, in geval dezelve eene bres in de vestingwerken mogt openen, de Franschen onverwijd zouden aanrukken en door die bres in het kasteel trachten te dringen. Volgens zijn gevoelen was het derhalve noodzakelijk, een aanmerkelijk gedeelte der bezetting in de nabijheid van de vermoedelijke bres bijeen te hebben, om eenen aanval af te slaan, en dat daartoe ook de batterijen schootvaardig bezet en vooral ruim met schroot voorzien moesten worden.

De overste *Charnicraft*, een onder de wapenen grijs geworden krijgsheld, was eene ontzettende uitwerking wachtende van de voorbeeldelooze hoeveelheid buskruid. Bezwaarlijk — dacht hij — waren de mogelijke grenzen van deszelfs uitwerking te berekenen; te meer, daar de ongelijke zamenhang van eene zoo ontzaggelijke granietklomp eene geheel tegen de meening inloopende rigting bij de uitbarsting konde doen plaats grijpen. Het scheen hem echter toe, dat het hooge gedeelte aan de uitwerking der mijn het minst zoude blootgesteld zijn, weshalve men de bezetting op verschillende gedeelten moest verdeelen, en de aanvalszijde van de werken alleen door de gewone schildwachten doen bezetten. Overigens meende hij, dat de vijand in de onmogelijkheid zoude zijn iets te ondernemen, zonder vooraf de gevolgen der uitbarsting verkend te hebben; terwijl de verhevene ligging van het kasteel en de weg dien de vijand tot deszelfs nadering zoude hebben af te leggen, genoegzaam tijd zouden vergunnen, om maatregelen van verdediging te nemen. Hij achtte het, ten slotte, raadzaam, om al de gebouwen door de bezetting en verdere bewoners te doen ontruimen, als ook om de zieken en gekwetsten in de opene lucht te blijven verplegen. Daardoor zoude men, bij eventuele instorting derzelve, nog eenige menschenlevens kunnen redden.

De pligten, aan zijne betrekking verbonden, gaven sir *Richard* bij zijne, hem eigene, onversaagdheid, te veel

afleiding, om zich uitsluitend aan droefgeestige gedachten over te geven. De beschikkingen, welke voor alle mogelijk voorkomende gevallen waren gemaakt, werden nu nog eens overwogen en met nog andere bijkomende vermeerderd, terwijl eenige naar de verschillende denkwijze der hoofdbevelhebbers werden gewijzigd. Daarna ontbood sir *Richard* de overige bevelhebbers bij zich, om hun de laatste bepalingen mede te deelen, en besloot hij aldus:

« Wakkere strijdgenooten! Thans zijn wij voorbereid op alles wat de aanbreekende dag ons kan aanbrengen, op alles wat de vijand tegen ons, zoo ik hoop, vruchteloos, ondernemen kan. Ik dank ul. voor de steeds betoonde trouw; blijft die standvastig aankleven, en volgt naauwgezet de gemaakte beschikkingen, overeenkomstig de omstandigheden gewijzigd. Vertrouwd op de magtige bescherming van dat Opperwezen, dat ons tot nog toe zoo zichtbaar heeft geholpen. Dat de vijand slechts over onze lijken den intogt doe — indien dit zoo door het Albestuur besloten ware — in de ons ter verdediging toe- vertrouwen vesting. Laten wij derwijze de eer onzer wapenen, tot onzen laatsten snik toe, handhaven; dan voorzeker zullen onze inspanningen niet onbeloond en wij niet hulpeloos gelaten worden. Ieder uwer begeve zich bij de aan ul. leiding toebetrouwde manschappen, met het onwrikbaar voornemen, om, door voorbeeld, ook hen denzelfden moed, gelijke standvastigheid in te boezemen.»

De drie eerstgenoemde bevelhebbers bleven bijeen; en hoezeer door opwekkende gesprekken, over het verledene en toekomstige, afgeleid, sloeg ieder hunner, van tijd tot tijd, hoe onwillekeurig ook, eenige vragende blikken naar het venster, of de morgenschemering nog niet zichtbaar werd.

Eindelijk gaf een schemerlicht door de hooge vensters de eerste bliken van den aanbreekenden dageraad. De doodsche stilte, die gedurende den nacht in het kasteel geheerscht had, werd nu afgebroken, door het zacht gedruisch der te zamen trekkende bezetting op het slotplein. De drie hooge bevelhebbers verlieten nu het vertrek en begaven zich naar de hen wachtende officieren en manschappen. Op een gegeven wenk des opperbevelhebbers, begaven de onderscheidene afdeelingen der bezetting zich naar de aangewezen posten.

Een gloeiend morgenrood verheerlijkte met purperglans den gezigtseinder, die wijd uit de middellandsche zee oomzoomde, en beloofde eenen schoonen dag. Met scherpe blikken tuurde het oog door de morgennevelen van het zilte water naar de reddende verschijning der vloot; doch, helaas! geen zeil noch vlag was te ontwaren.

Met het verbleeken van de morgenster, werd het in

den omtrek levendiger. Overal weergalmden het krijgsmuziek, de fransche legerbenden onder de wapenen roepende, terwijl eene woelende beweging van de nog vluggende stadbewoners zichtbaar werd.

De steeds nakende gebeurtenis, die de onrust in aller harten ten hoogsten top deed rijzen, vergunde sir *Richard* niet dezelve werkeloos te verbeiden. Zijn pligt riep hem op de plaats, van waar hij de bewegingen des vijands in haar geheel konde overzien, om daaruit naar de omstandigheden te kunnen handelen. Een gedeelte der vesting, de west-batterij genaamd, bood daartoe een geschikt standpunt aan, en het was dan ook derwaarts dat hij zich met zijne beide vrienden en nog een zestal officieren begaf. Ernstig en in stilte, rusteden hunne blikken op de afwisselende tooneelen, aan den voet der rots, waarop het kasteel gebouwd was. De fransche benden hadden zich reeds uit den omtrek der mijn verwijderd. Het bonte gewemel der troepen en inwoners verminderde, en eene akelige stilte en eenzaamheid begon men in de straten der stad te bespeuren. De vijandelijke troepen schenen op de voor hen bestemde plaatsen aangekomen, want het krijgsmuziek zweeg, het gekletter der wapens had opgehouden.

De genoemde bevelhebbers mochten ongeveer een viendeel uurs in zwijgende beschouwing hebben doorgebracht, toen de overste *Charnicroft* de stilte afbrak door sir *Richard* aan te spreken, en hem op eene dringende wijze te verzoeken, zich van deze standplaats te verwijderen, wijl dezelve het meeste bedreigd werd.

Deze pogingen, door vriendschap en overtuiging ingeboezemd, daar aan het leven van den moedigen bevelhebber te veel gelegen was, werd echter te vergeefs aangewend. Het antwoord van sir *Richard*, en van den kolonel *Sybourg* was eenstemmig: « Wij hebben hier geen grooter gevaar te duchten dan op eenig ander punt dezer vesting. Hier zullen wij den uitslag afwachten, daar deze plaats ons de geschiktste voorkomt, om de handelingen des vijands te overzien. »

Niet door vrees voor eigen lijfsbehoud, maar als door een angstig voor gevoel gedreven, had de brave *Charnicroft* zijne inwendige bezorgdheid te kennen gegeven. Een onverklaarbaar iets, eene innerlijke stem, die — zoo als dit niet zelden in dergelijke omstandigheden wordt opgemerkt — den mensch, als ware het, eene noodlottige gebeurtenis schemerend voor den geest voert, had hem onwederstaanbaar gedrongen, deze poging tot verwijdering zijns opperbevelhebbers, te beproeven. Gevoelig trof hem de veelbeteekenende hardheid van sir *Richards* antwoord; vooral daar hij geene overtuigende redenen konde aanvoeren, om hem van besluit te doen veranderen.

Vriendschap en eergevoel beletteden hem om, door ei-

gen verwijdering, zijn lot van dat zijner beide vrienden te scheiden en zich bij de manschappen van zijn regiment te voegen. De overige officieren waagden het evenmin, om zich van hunne opperbevelhebbers te verwijderen.

In stilte, met steeds toenemende spanning van geest, staarden aller oogen naar het punt van waar het gevaar te duchten was. Het tot beslissing bestemde uur naderde, en nu ontwaarde men eene langs de rots opstijgende brandlucht, die weldra door den rook van brandende voorwerpen werd gevolgd. De schildwacht op den uitersten post riep nu ook, met eene door angst gesmoorde stem, dat de vijand den brand in de mijnen had gestoken. Nogmaals beproefde men om sir *Richard* te bewegen, zich slechts voor eenige oogenblikken te verwijderen, doch even standvastig weigerde hij aan dat herhaald verzoek te voldoen: « Mijn pligt heeft mij hier gevoerd — zeide hij — zij houdt mij ook aan deze plaats gebonden. »

Plotseling schokte de berg op zijne grondvesten, en kraakte het donderend met opvolgende hevigheid in zijn binnenste. De graniet-massa scheurde en spleet door eene alle verbeelding te boven gaande uitbarsting. De vlam zoo veler duizenden ponden buskruit drong door alle openingen, door de ontbarsting voortgebracht, heen, en vormde eene verschrikkelijke vuurkolk, die alles verzengde wat haar ontmoette. Gebouwen, menschen, rotsklompen, alles werd met onbeschrijfelijk geweld in de lucht verreweg voortgeslingerd; eene dikke zamengepakte rookwolk steeg uit den vuurgloed en uit de kaken van den afgrond omhoog en breidde zich om en boven het kasteel uit, zoodat de opvolgende verwoestingen, voor eenige oogenblikken, zelfs aan het oog der naast bij staande toeschouwers onttrokken werden. Lang schudde en daverde de berg; ook de zee in den omtrek woelde en schuimde, als of zij door eene ontzettende aardbeving werd in beweging gebracht. Rollend en donderende weergalmden de uitbarsting, tusschen de omliggende gebergten en verhoogde alzoo het ijzingwekkende dezer verschrikkelijke ontploffing.

Op het donderend geraas der uitbarsting volgde eene zekere betrekkelijke stilte, slechts afgebroken door het gonzend en snorrend geluid der rotsklompen, muurwerken, geschut en materieel, en de menschelijke lichamen, die in alle rigtingen door de lucht geslingerd werden. Onbemerikbaar kort was deze stilte, die nu gevolgd werd door het weder aanstormen der verplaatste luchtkolom, en het nedervallen in den geopenden afgrond van de vele voorwerpen die in de ruimte waren geslingerd. De generaal *Richard*, de beide oversten, en de overige bij hen geplaatste officieren, benevens de

westbatterij, met tien stukken en twee mortieren; het geheele bolwerk, met de daaraan grenzende buitenwerken, de troepen en schildwachten die zich daar bevonden, — dit alles was in den vuurkolk verdwenen. Dof dreunend storteden de hemelhoog geslingerde rotsen en andere zware voorwerpen in den omtrek van het kasteel neder; terwijl de uit hun verband gerukte en nog staan geblevene gebouwen en muurbrokken, door de aanhoudende dreuning der vallende voorwerpen, en door de invalling der verplaatste lucht massa, thans ook krakend in puinhoopen nedergeworpen werden. Naauwelijks verminderde dit ontzettende gedruis eenigermate, of een akelig gegil en gekerm der verminkte slagtoffers der algemeene verwoesting werden gehoord. De nog heerschende verstikkende kruidwalm en zwaveldampen beletteden steeds de hoegrootheid der verwoesting te overzien. Het ontzettende van het tafereel werd daardoor slechts afgrijselijker gemaakt.

Met van verwachting kloppende harten hadden de fransche krijgsbenden de uitwerking der mijn aanschouwd, die al hunne verbeelding te boven ging. Uren wijd in den omtrek werd de grond geschokt, terwijl het donderend geluid der uitbarsting duizendvoudig in het kamp en in de omliggende gebergten wederkaatste. Groote stukken rots en andere voorwerpen werden tot ongelooflijke afstanden ver heen geslingerd, en deden de, verre van het kasteel geschaarde fransche troepen, hoe onverschrokken ook, van schrik ineenkrimpen en onwillekeurig terugdeinzen. Het kasteel zelf was gedurende de eerste minuten door den rook aan het gezigt onttrokken.

Weinige oogenblikken, na de ontbarsting, verhief zich ook uit de stad een akelig gedruis, gemjammer en gegil. Ook zij had in de verwoesting gedeeld, zoo wel door den schok en het instorten van gebouwen, als door het neder vallen van zware massa's. Alle daken deuren en vensters waren verbrijzeld, en een groot getal inwoners onder de puinhoopen der instortende huizen, verpletterd. Verschrikkelijk was het gezigt in de weinige oogenblikken vroeger nog zoo schoone stad (1). Ook

tot de schepen in de haven had zich de groote verwoesting uitgestrekt, vele van dezelve sloegen door de woelende zee van hunne ankers, geraakten op ondiepten of werden, tegen elkander aanbonzende, verbrijzeld; andere werden door op hen gevallen voorwerpen verpletterd en zonken in de diepte.

Eindelijk werd het verschrikkelijk gedruis, 't welk de ontbarsting had opgevolgd, eenigzins minder; doch het gekerm en het hartverstijvend gegil der slagtoffers des te meer gehoord. De meeste der verschoond gebleven bezettingen hadden in hunne geestverdooving zich op den grond geworpen, om alzoo lijdelijk af te wachten, of zij gespaard, of door de vallende voorwerpen verpletterd zouden worden; ook met oogmerk om zich aan den stikkenden invloed der zwaveldampen te onttrekken. Toen deze laatste, door den morgenwind weg gedreven, begonnen te verdunnen en zulkeene ruimere ademhaling vergunde, toen waagde men het angstig een oog te slaan op het tooneel der verwoesting. Aan de wezenlijkheid van hetgeen men zag kon nog geen geloof worden geslagen. Het was alsof allen uit eenen verschrikkelijken droom ontwaakten en alsof hetgeen zich het eerst aan het gezigt vertoonde, uit ijdele nevel- en rookgestalten voortkwam. De geheele vorm van den berg was veranderd. Rotspunten waren verdwenen; geweldige steenklompen op effene plaatsen nedergevallen, of afgewenteld, of hingen dreigend over de stad. Ontzettende kloven en diep geopende afgronden waren gespleten; zachte hellingen tot steile wanden afgescheurd. Een aanmerkelijk gedeelte der vestingwerken, was weggesleurd, omgekeerd of naar beneden gestort; de trotsche muren en slotgebouwen lagen omvergeworpen en waren in puin verkeerd, terwijl de nog een weinig in verband staande gebouwen ieder oogenblik dreigden in te storten.

Bij het tot zich-zelfen terugkomen der overgeblevenen begon het oog zich meer van de wezenlijkheid van den chaos te overtuigen, terwijl het geheugen tevens zijn vermogen hernam. Doch ook toen geraakte allen die in het leven gespaard waren, in beweging, om de pligten der menschheid te vervullen, en daarheen te snellen, waar

middelen, onberekenbaar was. Daarentegen bevatte de kruidtoren, die te Delft in 1654 sprong, slechts 80,000 ponden; het kruidschip te Leiden (1807) 40,000 ponden; *Gianibelli's* branders voor Antwerpen (1584) 6 à 7000. Welke vernielingen bragt het springen der kruid-magazijnen van Doornik, Maastricht, Almeida (1810), van Ostende, en nu laatstelijk dat van Munchen (16 Mei 1835), hetwelk slechts 30,000 ponden bevatte, het slechts 2000 ponden buskruid bevattende laboratorium te Bergen-op-Zoom (1830), enz., al niet te weeg over de min of meer verwijderde steden, straten of gebouwen, en wat waren deze toevallige mijnen in vergelijking van die van het kasteel van Alicante!

(1) Wanneer men, voor eenige oogenblikken bij dit onderwerp stilstaande, eenige voorname toevallige ontbarstingen van buskruid-magazijnen of schepen, of met opzet ontstokene hoeveelheden buskruid, in het geheugen terug roept, en derzelve voortgebragte verwoestingen overziet, dan eerst zal men zich eenigermate een denkbeeld kunnen vormen van de grootheid der vernieling, die de bovenbedoelde ontvlaming heeft moeten te weeg brengen. De hoeveelheid buskruid, bij deze gelegenheid gebezigd, was ongehoord groot, daar dezelve ruim 150,000 ponden bedroeg, terwijl de wederstand die de ontbarsting ontmoette, zoo door de natuurlijke graniet-massa als door de aangebragte kunst-

het gegil of gekerm der onder puinhoopen bedolven en verminkte slagoffers hulp vereischte. Hun aantal was aanmerkelijk — en hartbrekend het tafereel, dat zich nu voor deed. Aan velen was geen hulp toe te brengen; geene menschelijke magt vermogt het op sommige plaatsen, datgene weg te ruimen, wat door eene onberekenbare kracht was verplaatst en van waaronder men nog enkele noodkreeten hoorde. Wie gered konde worden, werd geholpen; de overigen moest men aan hun lot overgeven, en eerst den vierden dag na de gebeurtenis, verstomde het gekerm der niet te redden slagoffers.

Van lieverlede begon men ook den omvang van het geleden verlies, de grootheid van den ramp te onderzoeken en te overzien. Men vroeg, men zag naar de overig geblevene, en terwijl men deze — meer dan men zich had durven voorspellen — terugvond, werd ook de vraag naar de ongekomenen dringender en angstiger. Doch het was alsof de Voorzienigheid, te midden dier groote ramp, hare wakende hand had uitgestrekt, over de bezetting, die zich met zooveel godsdienstig vertrouwen aan haar had overgegeven. Ongeveer veertig in getal waren de slagoffers der vernieling geworden, voor het meerendeel schildwachten op de aan de vijandelijke zijde gelegen werken, of soldaten en vrouwen, die zich bij de noodlottige plaatsen hadden opgehouden, waar het onderaardsche vuur zich eenen doortogt had gebaand. Vooral echter had men het verlies te betreuren van den dapperen bevelhebber, der beide onderbevelhebbers en der andere officieren, die zich op de noodlottigste plaats hadden bevonden. Waren deze niet zoo stijfhoofdig in de keuze van een standpunt gebleven, welligt waren zij dan, even als de andere officieren der bezetting, behouden gebleven. Men had derhalve dubbelde reden, om de nagedachtenis van den waardigen sir *Richard* te zegenen, daar het aan zijne gepaste voorzorgen was toe te schrijven, dat de gevolgen zoo veel minder onheilbrengende waren geweest, dan dezelve hadden kunnen zijn. Met erkentenis prees men zijne wijze beschikkingen met opzigt tot het verdeelen der manschappen en krijgsbehoefsten op de veiligste plaatsen. Het verlies van deze middelen zou de ramp en de hulpeloosheid ten top hebben doen stijgen; nu waren de meeste voorraadplaatsen bewaard gebleven, en daar er maar een regenbak aan de verwoesting was ontsnapt, zoo was de voorzorg, om een voorraad van water op verschillende plaatsen, in voorloopige vergaderbakken, te verdeelen, eene groote weldaad geweest; want nu toch kon men te beter vele zieken en gekwetsten verzorgen, en ten anderen de uit de puinhoopen opkomende vlammen der in brand geraakte voorwerpen, helpen blusschen. De voorraad van buskruid, vóór het springen der mijn op het kasteel aanwezig, was ook

grootendeels der vernieling ontgaan, zoodat men ook van dien kant niet tot eene onvoorwaardelijke overgave van het kasteel, konde gedwongen worden.

Deze met snelheid gedane nasporingen vestigden de denkbeelden op het gevaar dat nu dreigde, namelijk op de verdere verdediging der geschokte vesting. De eerste zorg was om de order onder de bezetting te herstellen. De wanorde was — zoo als zich ligtelijk laat denken — in de eerste oogenblikken wel groot geweest, doch was ook slechts voorbijgaande. Bij zulke beproefde krijgslieden waren, bij het naderend gevaar, de drijfveren van krijgstucht toereikend, om de een oogenblik los geworden banden van orde weder aan te halen. De luitenant kolonel *Dalbeume*, van het regiment des eervol gesneuvelden ridder *Sybourg*, had, als hoogste en oudste in rang, de teugels van het krijgswind op het kasteel aanvaard.

De eerste zorg van den nieuwen opperbevelhebber was, de bezetting weder onder de wapenen te scharen en den toestand der werken in persoon te onderzoeken. Met innige vreugde ontwaarde hij, ook dat hier de uitwerking der mijn minder noodlottig was geweest, dan men reden had te vermoeden. Het belangrijkste gedeelte der wallen was onbeschadigd, en de batterijen, die den toegang bestreken, waren tot volle werkzaamheid geschikt gebleven. Met geene mindere genoegdoening zag hij, dat de toegang tot het kasteel, wel verre van gebaand te zijn, door de ontbarsting bijna ontoegankelijk was geworden. Het achterste en hoog gelegen gedeelte van het slot was met nog eenige gewelven in bruikbaren staat, en alzoo het voornemen of de verwachting des vijands, om dadelijk, na de ontbarsting, de puinhoopen van het slot in bezit te nemen, gedwarsboemd. Allezins den hoogen roem der fransche vestingbouwkundigen waardig, hadden zij juist genoeg de minste wederstandslijn berekend, om de ontbarsting aan de zijde der mijnopening eenen onverzettelijken slagboom tegen te stellen, en alzoo de uitbarsting naar de bovenzijde te krachtiger te doen werken. Het lag echter buiten de grenzen van het menschelijk vernuft, om de geheime werkplaatsen der natuur te doorvorschen en in haren schoot te dringen, om de wondervolle cimetering, waarmede zij de ontzettende gevaarten der granietrotsen en steenklompen onderling verbonden heeft, te ontwaren. Zoo was het dan hier gebeurd, dat het ontvlamde buskruid zich een' weg had gebaand door de aderen, door de onzichtbare spleten en minder harde gedeelten der rotsklompen, tot in de aangevangen tegenmijnen, alwaar de tegenstand verminderde en het kruidgas zich alzoo in het midden der rots eenen uitgang baande. De ontbarsting was uit dien hoofde dan ook ruim zoo noodlottig voor den omtrek

van het kasteel, dan voor het slot zelf geweest, en had, wel verre van den aanvallers eenen gemakkelijken weg tot hetzelfde te banen, den aanval nog verzwaard.

Met dezelfde voldoening bespeurde de nieuwe bevelhebber, dat de moed der bezettingen door deze vuurproef nog meer gelouterd en merkelyk verhoogd was. Na eene korte aanmoedigende toespraak, verdeelde hij de bezetting, wees ieder der bevelhebbers hunne posten aan, en gaf de noodige bevelen tot verdere verdediging. Naauwelijks waren deze ten uitvoer gebragt, toen het krijgsmuzijk overal in het fransche leger weerglamde terwijl het flikkeren der wapenen verkondigde, dat het zijne stelling verliet, voorwaarts toog en tegen de vesting aanrukte.

(Het slot hierna.)

OVER

EENIGE HIER TE LANDE GENOMENE PROEVEN BETREKKELIJK DE INRICHTING DER BLIKKEN-DOOZEN. (1)

Onder de artillerie-inrichtingen, welke door vele schrijvers op uiteenloopende wijze worden beoordeeld, en welke dan ook, behoudens de verschillen, uit de eigendommelijke zamenstelling des geschutwesens ontstaande, in vele rijken nog op geene overeenstemmende wijze zijn daargesteld, behoort ook gerekend te worden de zamenstelling der blikken-doozen.

Het nut 't welk een, met juistheid aangebragt, blikke-doos-schot kan aanbrengen, is wel algemeen erkend; doch het is bezwaarlijk om voor dit soort van schoten eene, op voldoende gronden steunende, *waarschijnlijkheid van treffen*, voor alle omstandigheden, te bepalen. Er is dan ook niets gemeenzamer dan om vele, anders hoogverdienstvolle schrijvers hunne verbeelding den ruimen teugel te zien vieren, betrekkelijk de deugdzaame inrichting van deze projectielen; ten einde naar evenredigheid daarvan derzelve uitwerking te vergrooten. Veelal ziet men hunne redeneringen alleen op bespiegelende gronden steunen, en dien ten gevolge zaken als *juist* voordragen, welke de toets der ondervinding niet kunnen doorstaan. Onder de verbeteringen, welke velen dan ook voor de blikken-doozen geloofden te moeten aanprijzen, behoort het afschaffen der ijzeren schijf, welke aan het ondergedeelte der blikken-doos geplaatst is, en, als ware het, dient tot ondersteuning der kogels. Deze aanprijzing grondde zich op de meening,

dat de bedoelde schijf het metaal der ziel van het stuk, bij het schieten met blikken-doozen, beschadigde. Eene andere, dikwerf aangeprezen verbetering is die van de verandering der schikking van de kogels in de doos zelve. Men stelde daarbij voor, de kogels zoodanig op elkanderen te leggen, dat de kogels der verschillende lagen, in het verlengden van derzelve middellijnen (welke evenwijdig met de wanden der blikken-doos loopen), op elkanderen kwamen te rusten, en dus geenszins in derzelve fusschen-ruimten elkanderen aanraken, welke laatstbedoelde schikking, hier te lande, en ook elders, wordt gevolgd. Door laatstgemelde verbetering geloofte men de kogel-aanslagen in de ziel van het stuk te kunnen verminderen, als ook de verspreiding der kogels te beperken, en alzoo de waarschijnlijkheid van treffen te vermeerderen.

Voor beide voorgestelde verbeteringen bestaan gewis zeer belangrijke bespiegelende gronden, met welke ontwikkeling wij ons, voor dit oogenblik, niet zullen bezig houden, maar welligt daarop later terug zullen komen. Thans zullen wij alleen, door uit de ondervinding verkregene uitkomsten, aantonen, dat ook in dit vraagstuk der militaire inrichtingen, de theorie geenszins door de praktijk geschraagd wordt, maar laatstgemelde integendeel datgene verwerpt, wat de eerste als goed en aanneemlijk leeraarde.

Reeds voor vele jaren bield men zich bij de Nederlandsche artillerie met eene verbeterde inrichting der blikken-doozen bezig. In het jaar 1819 geloofde men, tijdens de praktische exercitie der kadets van de toenmalige artillerie- en genie-school, te Waalsdorp gehouden, de vele en aanmerkelijke beschadigingen, welke de ziel van een kort kanon à 12 R , aldaar, bij het doen van blikken-doos-schoten, had bekomen, te moeten toeschrijven aan de werking der ijzeren schijven van de blikken-doozen.

Ten einde nu te onderzoeken, in hoe verre het mogelijk en raadzaam was, deze ijzeren schijven af te schaffen, en de voor- en nadeelen dezer inrichting op te sporen, zijn, in October van het gezegde jaar, bij 's Hage, deswegens proeven aangesteld. Bij deze proeven, welke het te onderzoeken gedeelte eigenlijk ter sprake bragten, maakte men gebruik van twee nieuwe metalen korte kanons, à 6 R , uit elk van welke 10 blikken-doos-schoten gedaan werden. Het eene kanon, van de goot G^s n°. 142, werd geladen met blikken-doozen met ijzeren schijven; het andere, G^s n°. 143, met dergelijke doozen zonder schijven.

Na het doen van elk schot werd de inwendige gesteldheid der ziel van den vuurmond opgenomen. De uitslag van dit onderzoek was, dat, na de eerste schoten, de kogel-aanslagen zich nog alleenlijk in het voorste gedeelte der ziel bevonden; doch daarna ook achterwaarts werden waargenomen. In het kanon, hetwelk met B. D.

(1) De Redactie acht zich gelukkig, door het leveren dezer uit officiële bronnen geputte bijdrage, het krijgskundig wetenschappelijk belang van haar blad te kunnen verhoogen.

zonder schijven geladen werd, vondt men echter dat de aanslagen aanmerkelijk meer bedroegen; terwijl, omgekeerd, in den anderen vuurmond, geene groeven of schrapen zijn ontdekt, welke afkomstig konden zijn van de werking der ijzeren schijven. Uit dit oogpunt beschouwd, zouden dus deze schijven, blijkens gezegde proeven, reeds een voordeel aanbieden. Ten anderen schijnen de uitkomsten dezer schoten reeds dadelijk geleerd te hebben, dat de dragt der kogels van de B. D. zonder schijven, geringer was en eene grootere verspreidings-kegel opleverden, dan de andere soort van projectielen. Uit dit alles besloot men dan ook, dat het bijbehouden der ijzeren schijven als doelmatig te achten was; doch men merkte tevens op, dat deze schijven met zorg vervaardigd moesten worden, en geene scherpe kanten mogten vertoonen.

Overigens zegt het deswegens opgemaakte bericht nog, dat, alhoewel de kogel-aanslagen, welke bij deze proefneming, bij het gebruik der blikken-doozen met ijzeren schijven, in de ziel der kanons waren ontstaan, eene zeer geringe diepte hadden, en geene hindernis aan de volgende schoten zouden toebrengen, het evenwel van veel belang konde geacht worden, om ook nu nog, door nadere aan te stellen proeven, na te gaan, in hoe verre, door eene andere wijze van onderlinge schikking der kogels, de gezegde aanslagen zouden kunnen worden voorkomen; ten einde op deze wijze eene aanmerkelijke verbetering voor het ongeschonden blijven der vuurmonden aan te brengen.

Uit een later uitgebragt rapport van den toenmaligen directeur der 1ste artillerie directie en van de metaal-geschut-gieterij, van den 29sten November 1819 gedagteekend, in hetwelk deze zaak in het breede behandeld werd, bleek verder, dat bij de laatste ophoring der vroeger gebruikte twee kanons, à 6 R , de kogel-aanslagen geheel verdwenen waren. Desniettemin werd daarbij tevens voorgesteld, in verband met het boven gezegde, om ook door eene metaal-vermenging van meerdere hardheid, zonder dat daardoor evenwel de ontbinding der tindeelen eenigzins bevorderd werd, te beproeven, in hoe verre men een geschut-metaal zoude kunnen daarstellen, hetwelk minder aan deze indrukken der blikken-dooz-kogels was blootgesteld. Deze metaal-vermenging zoude, volgens het bedoelde voorstel, kunnen bestaan uit $12\frac{1}{2}$ R tin op de 100 R koper, of wel 1 pCt. meerder tin dan het gewone alliage. Bij eene te nemen proef met twee kanons, à 6 R , uit deze vermenging zamen te stellen, zoude alsdan, door het doen van een bepaald aantal schoten met de gewone blikken-doozen, de al of niet doelmatigheid dezer vermenging blijken kunnen; terwijl de directeur tevens de reeds bedoelde proef, met andere kanons, à 6 R , wilde doen plaats vinden, welke met een gewijzigd soort van

blikken-doozen zouden geladen worden.

De wensch van den directeur om gezegde proeven te nemen, bij hooger gezag ingang gevonden hebbende, gaf dit aanleiding dat de twee kanons, à 6 R , van het alliage à $12\frac{1}{2}$ R tin op de 100 R koper, werkelijk gegoten werden, en genoemde directeur alsnu, onder dagteekening van den 30sten Maart, de beproeving dezer kanons en tevens de aanmaak der benoodigde blikke-doozen van het gewijzigd model voorstelde. Deze zouden bestaan in 10 blikken-doozen met ijzeren schijven, à 6 R ; 10 dito zonder schijven, en verder 10 dezer projectielen met ijzeren schijven, van welke de kogels diametraal op elkander lagen, van 7 reijen en 7 in elke laag; in 10 dito van 7 reijen, met 6 kogels in elke laag, zonder ijzeren schijven, bij dewelke de middelste laag kwam te vervallen; 10 dito van 4 reijen, op de gewone wijze gerangschikt, en eindelijk 10 dito van 4 reijen, in dewelke de kogels diametraal op elkander liggen, met 7 kogels in elke rei. De diametrale ligging der kogels zoude kunnen verkregen worden door blikken-kruizen, welke op den bodem der blikken-doozen zouden gesteld worden, en zich in derzelver loodregte middellijn vereenigden, aldaar hoeken van 60° makende, en dus tusschen derzelver armen eene der zes kogels van elke laag insluiten. Voor de blikken-doozen van 7 in elke laag, konde de middelste laag in eene loodregtstaande bus worden bevat, aan welker omtrek de zes blikken-schijfjes bevestigd moesten worden. Alhoewel de vroegere proeven genoegzaam het doelmatige der ijzeren schijven, welke onder in de blikken-doozen bestaan, hadden bewezen, zouden evenwel de nu aan te gane proeven nogmaals ook dit gedeelte toelichten. Tot het opnemen der kanons inwendig, met het beweegbare kruis, na elk blikken-dooz-schot, ter onderzoeking en naauwkeurige opmeting der ontstane kogel-aanslagen — hetwelk overigens zeker eene zeer gewenschte zaak was — zag men echter geene mogelijkheid, namelijk niet met genoegzamen grond om te slagen, hoezeer ook bij de proef daartoe eene poging is aangewend. Wat nu deze allereerste merkwaardige proef betreft, deze vondt in de maand Junij 1820 plaats, en wel op de volgende wijze:

Men had op den afstand van 250,5 el van de standplaats des geschuts, op het proefveld bij 's Hage, eene linnen, op houten latten gespannen, schijf opgericht, welke 12 ellen lengte en 2 ellen hoogte had. Deze schijf was over de lengte en hoogte in ellen verdeeld.

Men is begonnen met het beproeven der twee nieuw aangegotene kanons, à 6 R , van harder metaal dan de gebruikelijke alliage, zijnde zamen gesteld uit $12\frac{1}{2}$ pCt. tin. No. 172 werd geladen met gewone blikken-doozen van 41 kogels en eenen ijzere schijf op den houten bodem gespijkerd. Voor no. 173 gebruikte men soortgelijke doozen zonder ijzeren schijven. De lading der vuurmonden be-

droeg $2\frac{1}{4}$ lb, Delfsch gewigt, in eenen papieren patroonzak; de blikken-doozen zonder tusschen- of voorprop; terwijl, zoo veel mogelijk, zeer naauwkeurig, de omslandigheden overeenkomstig met die der vroegere proeven zijn gemaakt, waarbij met kanons van dit kaliber, doch van eene andere metaal-vermenging, onderzoekingen werden aangesteld, betreffende de doelmatigheid der ijzeren schijven, van welke boven reeds gesproken is.

Tafelen van uitkomst.

Uit het kanon n°. 172 met gewone blikken-doozen met eene ijzeren schijf.

Schot n ^o .	1 getroffen met	14 kogels.
"	2	" " 10 "
"	3	" " 12 "
"	4	" " 5 "
"	5	" " 7 "
"	6	" " 7 "
"	7	" " 9 "
"	8	" " 9 "
"	9	" " 11 "
"	10	" " 9 "

Te zamen met 93 kogels.

zijnde gemiddeld $9\frac{3}{8}$ kogel van iedere blikken-dooz, of $4\frac{3}{8}$ gedeelte der kogels.

Uit het kanon n°. 173 met gewone blikken-doozen doch zonder ijzeren schijven.

Schot n ^o .	1 getroffen met	4 kogels.
"	2	" " 5 "
"	3	" " 1 "
"	4	" " 7 "
"	5	" " 6 "
"	6	" " 11 "
"	7	" " 2 "
"	8	" " 8 "
"	9	" " 4 "
"	10	" " 5 "

Te zamen met 53 kogels.

zijnde gemiddeld $5\frac{3}{8}$ kogel van iedere blikken-dooz, of $7\frac{3}{8}$ gedeelte der kogels.

Het zeer aanmerkelijk verschil tusschen de getroffen hebbende kogels, zoude men dus — ook nu even als bij de vroegere proef — aan het al of niet bezigen der ijzeren schijf kunnen toeschrijven.

Verschillende dezer schijven zijn terug gevonden, en daarbij opgemerkt dat de kogels zeer gelijke indrukken in dezelve hadden gemaakt; terwijl de schijven geen bewijs opleverden van met hare randen het metaal te hebben aangeraakt.

Hoezer men ook beproefd heeft om de ontstane kogelaanslagen, door middel van het beweegbare kruis, op te nemen, zoo is men evenwel hierin niet voldoende kun-

nen slagen; maar heeft men deze opneming door middel van den spiegel bewerkstelligd, en bevonden, dat het kanon n°. 172 vier dezer aanslagen bezat, en daarenboven in het metaal eenige zeer flauwe regt doorgaande strepen vertoonde. Bij de geheele opboring van het kanon waren deze aanslagen verdwenen, en zag men alleenlijk nog eene plek in het metaal, welke niet zoo blank was als de overige plaatsen, alwaar de boor het metaal had geraakt.

Het tweede kanon, n°. 173, leverde 25 à 30 aanslagen, welke, door eene opboring van 4 à 5 punten, reeds tot op de helft verminderd waren, terwijl bij de geheele opboring er nog slechts 3 of 4 bewijzen van aanslagen overbleven.

In betrekking tot de vroegere proeven kan, uit de nu vermelde, nog geenszins geheel voldoende tot het doelmatige der meerdere hardheid van het metaal besloten worden; want zoo ook al bij het kanon n°. 172 het aantal der aanslagen aanmerkelijk minder bedroeg dan dat van de vroegere proeven, dan was toch evenzeer de diepte dezer aanslagen niet gering-r dan die der eerstgenomene proef. De verbeteringen van het geschut-metaal, door de toevoeging van tin, is dus geenszins door deze proef bewezen; en merkte de directeur dan ook aan, in zijn verslag, dat, om daartoe te besluiten, uitgebreide proeven noodzakelijk schenen. Dan, hetgeen nogmaals ten duidelijkste was gebleken, is de nuttigheid der ijzeren schijven.

Betrekkelijk het tweede gedeelte der proef met de blikken-doozen van een gewijzigd model, zoo heeft men gebezigd de korte kanons, à 6 lb, van de goot M^s, zijnde n°. 160 en 161, en verkregen:

Tafels van uitkomsten.

Het kanon n°. 160, geladen met B. D., welke kogels diametraal op elkander liggen, in 6 lagen, ieder van 7 kogels, met eene ijzeren schijf. Elke doos woog 9 pond 29 lood, Amst.

Schot n ^o .	1 getroffen met	10 kogels.
"	2	" " 4 "
"	3	" " 10 "
"	4	" " 8 "
"	5	" " 8 "
"	6	" " 7 "
"	7	" " 6 "
"	8	" " 6 "
"	9	" " 5 "
"	10	" " 7 "

Te zamen 71 kogels.

dus $7\frac{1}{8}$ van iedere B D, of $5\frac{1}{8}$ gedeelte.

Het kanon n°. 161, geladen met B. D., welker kogels diametraal op elkander liggen, in 6 lagen, ieder van 6 kogels, met eene ijzeren schijf. Elke doos woog 8 pond 26 lood, Amst.

Schot n°. 1 getroffen met 11 kogels.

“	2	“	“	9	“
“	3	“	“	8	“
“	4	“	“	3	“
“	5	“	“	8	“
“	6	“	“	8	“
“	7	“	“	6	“
“	8	“	“	3	“
“	9	“	“	5	“
“	10	“	“	5	“

Te zamen 66 kogels.

zijnde gemiddeld $6\frac{2}{3}$ van iedere blikken-doos, of $5\frac{1}{12}$ gedeelte.

Na deze gedane schoten de vuurmonden onderzoekende, heeft men in n°. 160 gevonden 25 à 30 kogel-aanslagen, welke bij de opboring van 4 à 5 punten tot op de helft verminderd, en bij de geheele opboring geheel verdwenen waren. In n°. 161 vindt men 30 à 35 aanslagen, welke door eene opboring van 4 à 5 punten nog voor het halve getal bestonden, en ook bij de geheele opboring nog 6 à 7 zichtbare, hoewel zeer ondiepe, indrukken overlieten.

Al dadelijk schijnt dus uit deze proef te blijken, dat de beproefde blikken-doozen het geschut-metaal meerder als de gewoonlijk gebruikten aantasten, en tevens dat de zelve minder waarschijnlijkheid van treffen opleveren.

Eindelijk is nog eene proef genomen met andere kanons, à 6 \mathcal{E} , van dezelfde goot M^s, zijnde n°. 162 en 163.

Tafels van uitkomsten.

Het kanon n°. 162, geladen met blikken-doozen, welker kogels diametraal op elkander liggen, in 4 lagen, elk van 7 kogels, voorzien van eene ijzeren schijf. De B. D. weegt in het geheel 6 pond 28 lood, Amst.

Schot n°. 1 getroffen met 7 kogels.

“	2	“	“	4	“
“	3	“	“	3	“
“	4	“	“	8	“
“	5	“	“	6	“
“	6	“	“	7	“
“	7	“	“	12	“
“	8	“	“	6	“
“	9	“	“	6	“
“	10	“	“	2	“

Te zamen 61 kogels.

zijnde gemiddeld $6\frac{1}{3}$ van iedere blikken-doos, of $4\frac{3}{12}$ gedeelte.

Het kanon n°. 163, met blikken-doozen welker kogels op de gewone wijze gerangschikt zijn, in 4 lagen en 3 kogels in het midden, dus 27 kogels; voorzien van eene ijzeren schijf, wegende de B. D., geheel 6 pond 18 lood, Amst.

Schot n°. 1 getroffen met 6 kogels.

“	2	“	“	7	“
“	3	“	“	10	“
“	4	“	“	6	“
“	5	“	“	5	“
“	6	“	“	8	“
“	7	“	“	8	“
“	8	“	“	8	“
“	9	“	“	8	“
“	10	“	“	3	“

Te zamen 69 kogels.

zijnde gemiddeld $6\frac{2}{3}$ van iedere blikken-doos, of $3\frac{1}{3}$ gedeelte.

Deze vuurmonden na de proef onderzoekende, heeft men bij het kanon n°. 162 opgemerkt 15 à 18 kogel-aanslagen, en in n°. 163 slechts 4 à 5. Het eerstgemelde 4 à 5 punten opgeboord wordende, zijn deze aanslagen op de helft verminderd, en, geheel op het kaliber gebragt zijnde, bleven er slechts 3 over, welke geene diepte hadden.

Bij kanon n°. 163, is, door de opboring van 2 à 3 punten, het getal der aanslagen op 1 gebragt, bij de opboring van 5 à 6 punten, bestond er nog eenig bewijs daarvan, en bij de geheele opboring was de ziel geheel zuiver.

Uit de aangehaalde schoots-tafelen blijkt, dat het laatst gebezigde kanon, naar evenredigheid, de meeste treffende kogels heeft opgeleverd, terwijl hier ook nog kan bijgevoegd worden, dat, zooals ook wel te verwachten was, de terugloop van den vuurmond bij de laatstgemelde schoten aanmerkelijk minder was dan bij de andere schoten.

Alhoewel dan ook theoretisch beschouwd, de diametrale ligging der kogels op elkanderen, voordeelen schijnt aan te bieden, zoo is evenwel, door deze proeven, het onjuiste dezer bewering bij de uitvoering bewezen. Het nimmer volkomen rond zijn der kogels, de onvermijdelijke ongelijke middel-lijnen derzelve, maken het onmogelijk dat dezelve juist diametraal op elkander komen te liggen. De voortdrijving in de rigting der middellijnen wordt dus niet verkregen, en schijnt het, dat de kogels meerdere en diepere aanslagen voortbrengen, en daarboven zich verder verspreiden.

De diametrale ligging der kogels geen voordeelen, maar naedeelen opleverende, zoo moest dezerangschikking — dus was het gevoelen van den toenmaligen directeur der 1ste artillerie-

directie — buiten verdere aanmerking gesteld worden; doch zoude het nuttig kunnen geacht worden, om ook nu nog, door nadere proeven betrekkelijk het voorgestelde hardere metaal, alsmede met blikken-doozen van 27 kogels, het doelmatige van een en ander na te gaan. Bij de voordeelen van laatstgenoemde blikken-doozen, hierboven reeds opgenoemd, nog die voegende van mindere kosten, minder gewigt en beperkter ruimte, zoude het toch belangrijk genoeg zijn hieromtrent bepaalde uitkomsten te bezitten.

Uit de zeer uitvoerig geteekende schijf, op welke de uitkomsten van deze proef zijn aangegeven, en de getroffen kogels met verschillende kleuren gemerkt zijn, kan men afleiden, dat de gewone blikken-doozen van 41 kogels alsmede die van 27 kogels, beiden met ijzeren schijven voorzien, de kleinste verspreiding der kogels hebben opgeleverd; doch, merkte de directeur evenwel aan, dat waarschijnlijk de afstand, op welke de schijf moet gesteld worden, wel aanmerkeliijker kan zijn.

De laatstelijk bedoelde nadere onderzoekingen met blikken-doozen van 27 kogels hebben geen plaats gehad, en is dan ook het vroeger reeds bestaande model van blikken-doozen blijven bestaan.

BOEK BESCHOUWING.

Bijdrage tot de kennis der Versterkings-Kunst, en meer bijzonder van de veld-verschansingen, mijnen, uitwerking van het geschut, onderscheidene soorten van batterijen, aanval en verdediging van veld-werken en vestingen, en over de militaire bruggen; met een ahangsel, bevattende opgaven, aanteekeningen, gegevens, afmetingen, formules, enz. Voor de verschillende wapenen. Door J. G. W. MERKES, 1sten kapitein-ingenieur, lid van het Bataafsch genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte, van het provinciaal Utrechts genootschap van kunsten en wetenschappen, enz. Bij BROESE & COMP., te Breda. 1834. in klein 8°, groot 70½ bladz. Prijs f 4.60.

Het boek, welks titel aan het hoofd dezes vermeld staat, lag reeds sedert eenen geruimen tijd op onze schrijftafel, wachtende op eene beoordeelende aankondiging in dit Tijdschrift. Doch het lag daar niet vergeten of onder muf boekenstof begraven, tot dat eene vijandelijke of vriendenhand het zoude opnemen, om het als ter loops te doorbladeren, ten einde over den inhoud een streng vonnis te vellen, of dien boven allen lof te verheffen. Het lag dáár voor ons dagelijks gebruik, tot het nazien van honderden van zaken, die aan het geheugen ontgaan, en die men toch zoo dikwerf in het geheugen moet terug roepen. Het had eene onderscheidende plaats gekregen onder die militaire zakboeken, welker nuttige strekking wij door den tijd

en het gebruik hebben leeren kennen. Wij zijn daardoor dan ook in staat gesteld geworden, de wetenschappelijke waarde dezer Bijdrage van naderbij te leeren kennen.

Zoo even hebben wij gezegd, welken rang wij dit werk in de steeds vermeerderende boeken-wereld toekennen, en als zodanig gelooven wij met eenig regt te kunnen zeggen, dat hetzelfde het volledigste militaire zakboek is, dat wij kennen. De inhoud is rijk, met zorg uitgewerkt; de meeste aanteekeningen en onderwerpen zijn kort en bondig zamengevat en behandeld, andere meer gerekt en uitvoeriger bewerkt; terwijl het geheel genoegzaam aanduidt, dat de verdienstelijke en onvermoeide schrijver even zeer voor den krijgsman van meerdere ondervinding heeft geschreven, als dat hij een schat van leering heeft willen aanbieden aan jonge militairen, bij wie de lust bestaat om zich te bekwamen in eene der voornaamste gedeelten van de krijgskunst. Wij gelooven ons niet bedrogen te hebben, met in des schrijvers oogmerk deze tweeledige bedoeling te vooronderstellen. Immers de wijze van behandeling wijst het als met den vinger aan, dat de schrijver heeft willen opstellen een *beredeneerd herinnerings-boek*, eene *aide-mémoire* der versterkings-kunst en daarmede aanverwante gedeelten der krijgskunst, en geenszins een *leerboek*, in den bekenden zin des woords genomen. Voor de omstandigheden, waarin het Vaderland tijdens de uitgave verkeerde, en waarin wij alsnog leven, was en is deze wijze van behandeling des onderwerps bijzonder geschikt; want dit boek bevat in een kort bestek; in zeer draagbaren vorm gedrukt, alles wat men ter herinnering of vergelijking noodig heeft; en in tijden dat men *volens nolens* de boekverzamelingen moet achterlaten, en zich bijna tot de schamele pakkaadje eens pelgrims beperken, zijn soortgelijke werkjes onwaardeerbare schatten voor den officier te velde. De ondervinding heeft dan ook het nuttige van deze *Bijdrage* gestaafd, en wij gelooven met gerustheid te kunnen zeggen, dat de onvermoeide en met zoo veel kennis en geleerdheid begaafde schrijver, aan het Nederlandsche leger eene uitstekende dienst bewezen heeft met de uitgave van dit werk. Met het doorwrochte militaire zakboekje van den verdienstelijken kapitein der artillerie *de Bruijn*, zal deze *Bijdrage*, boven alle soortgelijke werken in vreemde talen, eene eervolle plaats blijven behouden.

Ondertusschen gelooven wij degenen die dit werk voor als nog niet van nabij kennen, te moeten doen opmerken, dat hetzelfde geenszins te rangschikken is onder die soort van aanteekening-boeken, die alleen eene bloote opgave van maten en gewigten, verhoudingen, enz., behelzen, alzo ongeschikt is voor eene achtervolgende lectuur; wel degelijk behoort het onder die soorten van werken, welke men naleest om zich al de deelen der wetenschap wederom levendig voor den geest te brengen. Wij houden hetzelfde in 't bijzonder geschikt voor hem, die geroepen wordt of zich geroepen gevoelt tot het afleggen van examens; terwijl de officieren der niet speciale wapenkorpussen daarin alles zullen vinden, wat in de programma's dier examens over de versterkings-kunst en aanverwante deelen

gevraagd wordt. Wij twijfelen ook geenszins, of deze *Bijdrage* zal, wanneer het zoo gewigtige besluit, hetwelk Zijne Majesteit onlangs genomen heeft, eene te wenschen doelmatige uitvoering verkrijgt, genoeg koopers vinden, om weldra eene tweede uitgave te kunnen beleven.

Uit de hiervolgende opgave van den inhoud, zal men kunnen opmaken, hoe veel rijkdom van kennis daarin ligt opgesloten. Dezelve bevat twee hoofd-verdeelingen, te weten:

EERSTE AFDEELING.

Hoofdstuk 1. Inleiding. Bepaling, gebruik, regelen, betrekking tot de Taktiek, ligging en vereischen der Werken in het algemeen. *Hoofdstuk 2.* Benamingen der schoten, naar de strekking, in welke eenig doel door een projektief getroffen wordt; voordeeligste hoeken en lijnen; afsnijding der hoeken; tand- en zaagvormige brekingen; mitsgaders iets over de voornaamste Veldwerken. *Hoofdstuk 3.* Taktische grondstoffen, die ook de versterkings-regelen, betrekkelijk bosschen, défilés, passen, bruggen, waden, enz., insluiten; mitsgaders over de defensief-posten. *Hoofdstuk 4.* Verschansingen op sterk golvende terreins, op gebergten, en défilements-regelen voor veldwerken. *Hoofdstuk 5.* Uitgestrektheid der lijnen, die een' post of stelling insluiten; benooidigde ruimten; schietgaten in muren en houten wanden; algemeene gegevens, bij het bestemmen der afmetingen van de werken in aanmerking komende. *Hoofdstuk 6.* Profil der veld-verschansingen; mitsgaders het profileren, afsteken en ontgraven der veldwerken. *Hoofdstuk 7.* Aarden- en zoden-werken; fascinen en worsten; schanskorven; rolkorven; horden; aard- en wozzakken. *Hoofdstuk 8.* Beletselen, als: de palissaden; tamboers, stormpalen; barrièren en klinkeetten; slag-boomen; verhakkingen; wolfskuilen; vriesche ruiters; voetangels; egegen en versperringen. *Hoofdstuk 9.* Inundatiën en mijnen. 1. Inundatiën. 2. Mijnen. *Hoofdstuk 10.* Oprillen; barbetten; walgangen; embrasuren; beddingen; schouder- en rugwieren; traversen en bonnettingen. *Hoofdstuk 11.* Kort overzicht, betrekkelijk de voornaamste batterijen, munitie- en buskruid-magazintjes, kap-luifels, enz. *Hoofdstuk 12.* Algemeen overzicht, betrekkelijk de uitwerking van het geschut- en geweer-vuur, ter bepaling der vereischte dikte voor de dekkings-lichamen en tot het geven der voordeeligste leiding, afmetingen en konstruktie aan de werken.

TWEDE AFDEELING.

Hoofdstuk 13. Over den aanval en de verdediging van Veldverschansingen en Vestingen. 1. Aanval. a. Veldschansen. b. Vestingen. 2. Verdediging. a. Veldschansen. b. Vestingen. *Hoofdstuk 14.* Militaire bruggen. 1. Algemeen overzicht, voordeeligste overgangspunten en voorloopige verkenningen. 2. Bepalingen; draagvermogen; voorzorgen; verankering; inhoud; zwaartepunten; beweging der gierbruggen; formules voor ketting- en touwbruggen; sterkte en afmetingen van voorname touwen; knoopen; splitsen. 3. Werkdadig gebruik der belangrijkste overgangsmiddelen, als: de schip-, ponton-, vlot-, paal-, schraag- en touwbruggen; de rol- en noodbruggen; de moeras- en loopbruggen; het herstellen van vernielde bruggen, steenen bogen, het doortrekken van waden.

benevens een Aanhangsel, bevattende: *Opgaven, aanteekeningen, gegevens, formules, afmetingen bepalingen, enz., tot herinnering, in alphabetische volgorde.*

Dit Aanhangsel is bijzonder belangrijk, en welligt zoude deze *Bijdrage* eene nog doelmatiger strekking verkregen hebben, had de schrijver den geheelen tekst in dien vorm behandeld. Deze bemerking hebben wij door meer dan een' bevoegden beoordeelaar hooren maken, en door het gebruik is ons de juistheid van deze en gene aanmerking, op den anders zoo verdienstelijken arbeid van den geachten kapitein *Merkes*, met wiens medewerking wij ons vereerd zien, in het oog gevallen. Nu toch is het dikwerf moeilijk, om het een of ander kernachtige

denkbeeld, deze of gene aanteekening, aanwijzing, vergelijking of aanhaling van ontleende denkbeelden, waaraan de inhoud zoo rijk is, en die van des schrijvers belezenheid de beste getuigenis geven, weder te vinden. Het werk zou, in dat geval, eenen stelselmatigeren vorm hebben bekomen, zoo noodzakelijk voor een werk dat hoofdzakelijk tot *herinnering* moet dienen. Dit is dan ook het grootste gebrek dat wij hebben vermeend te moeten aanwijzen. Intusschen gelooven wij, dat de verdienstelijke schrijver in dit gebrek zoude kunnen voorzien, door voorloopig een beredeneerd register van den inhoud dezer *Bijdrage* op te maken, in alphabetischen vorm; daarbij inlassende het voornoemde Aanhangsel, dat nog wel voor eenige uitbreiding vatbaar is; en dit gedeelte, als een vervolg of als een 2de deeltje op deze *Bijdrage* afzonderlijk uit te geven. Wij vermeen dat zoodanig een Aanhangsel de waarde van het werk zelve niet alleen zoude verhoogen, maar ook het debiet voor den uitgever bevorderen, die zulk eene aanmoediging, voor de fraaije uitvoering van het werk, met regt verdient. Een paar plaatjes, met kleine hoogst noodzakelijke figuren, zoude overigens veel bijdragen om vele redeneringen te verduidelijken, die nu, door te veel omschrijving, minder vatbaar zijn voor de half ingewijden in de versterkings-kunst.

Voor dat wij dit verslag eindigen, moeten wij ter kennis onzer lezers brengen, dat ons, op eene hoogst vereerende wijze, zijn toegezonden de afleidingen en uitwerkingen der voornaamste wiskundige formules, welke in dit werk voorkomen, en die wij als een belangrijk toevoegsel tot het werk in onze kolommen zullen opnemen.

D...B.

Algemeene Grondbeginselen der Aardrijkskunde door Z. A. SCHROEDER STEINMETZ; Phil. Theor. Mag., Lit. Hum. et jur. Utr. Doctor. TE GRONINGEN bij W. VAN BOEKEREN 1835. Prijs f 2,90.

Onder de werken, welke mij voor de krijgskundige studien, — vooral voor die welke in betrekking staan tot Z. M. besluit van den 8 Sept. 1835 N°. 26 — kunnen aanbevelen, behoort het loven aangekondigde eene eerste plaats te beslaan. Ons is, voor 't minst, in onze taal geen werk over de aardrijkskunde bekend, dat in een kort bestek van ongeveer 400 bladzijden, zoo veel zakelijks bevat, dan de algemeene grondbeginselen, van Dr. SCHROEDER STEINMETZ. De schrijver heeft zijn werk — hoezeer hij van de beste en nieuwste hulpmiddelen gebruik gemaakt en de voortreffelijke werken van *Stein, Gaspari, Hassel, Cannebach, Ritter* en anderen gevolgd heeft, — eene geheel eigenaardige en oorspronkelijke verdeeling en inkleeding gegeven, waardoor dit leerboek eenen nieuwen vorm heeft verkregen. Het stelsel door den schrijver bij de bearbeiding aangenomen, is, vooral voor de krijgskundige studie der aardrijkskunde, en in het bijzonder voor diegenen welke zich tot een krijgskundig examen voorbereiden, zeer bevattelijk omdat het een wijsgeerig overzicht van het geheel der wetenschap geeft, waar tusschen de bijzonderheden, zich zeer gemakkelijk laten klassificeren.

Het heeft vier hoofdgedeelten, die wij hier zullen opsommen, omdat ons — tot ons innig leedwezen — de plaats ontbreekt, om over dit wezenlijk voortreffelijk werkje, verder uit te weiden.

EERSTE GEDEELTE. *De aarde beschouwd als wereld-lichaam en in de gevolgen harer betrekking tot de andere wereld-lichamen.* 2de GEDEELTE. *De aarde beschouwd in de algemeene eigenschappen van hare natuurlijke gesteldheid.* DERDE GEDEELTE. *De aarde beschouwd in de natuurlijke verhouding van de bijzondere deelen harer oppervlakte.* VIERDE GEDEELTE. *De aarde beschouwd in de bijzondere gesteldheid, welke zij ten gevolge van de willekeurige bepalingen en door de werkzame handen der menschen verkregen heeft.*

Het 1ste GEDEELTE bevat alzoo 1° Beschrijving van den Hemel; 2° van de aarde in het bijzonder. — Het 2de GEDEELTE 1° Natuurlijke gesteldheid der aarde in het algemeen 2° Van het land. 3°. Van het water. 4°. Van den dampkring. 5°. Voortbrengselen. 6°. De mensch. — 3de GEDEELTE. 1° De zeeën. 2°. Het land of de vijf werelddelen, derzelve zeeën rivieren, meeren, eilanden, gebergten, vlakten, enz. luchtgesteldheid, voortbrengselen en inwoners. — Het 4de GEDEELTE, is geheel aan de geographische en statistieke bijzonderheden, der landen, steden, dorpen, vlekken enz. toegewijd.

Met bijzonder veel genoegen is bij ons ontvangen een tweede berigt van inteekening, op het werk getiteld: *Klapper op de bestaande kriegsregeling der landmagt, door den heere generaal-majoor J. H. KESMAN.* Reeds sedert lang bestond er behoefte aan een zoodanig werk, waarin de zakelijke inhoud van alle bestaande verordeningen, betreffende de landmagt, zonder uitzondering van aard of vak, vermeld wordt. Het eerste berigt van inteekening, door dezelve uitgevers kort vóór de Belgische omwenteling in het licht gegeven, werd toenmaals reeds met veel belangstelling ontvangen; doch had door de tijds-omstandigheden, waarin het leger plotseling verplaatst werd, en tevens door de standverwisseling des schrijvers geen gevolg kunnen hebben. Het deed ons, en vele met ons, genoegen, te zien, dat de verdienstelijke schrijver en de heeren VAN CLEEF, hun eerste voornemen niet hadden opgegeven, en dat men alzoo de uitgave van dit werk alsnu spoedig mag te gemoet zien. Wij twifelen geenszins, of hetzelfde zal een aanmoedigend debiet erlangen, daar toch bijna elk officier, in welken werkkring hij ook geplaatst zij, daarin terechtwijzingen zal kunnen vinden, die vooral bij de dienst te velde, en bij het gemis van het, uit den aard der zaak, omslagtige en bijna onvervoerbare *Recueil Militair*, moeilijk te verkrijgen zijn. Onderscheidene malen zijn wij in de gelegenheid geweest, de behoefte aan eenen zoodanigen draagbaren teregtwijzer, in onze kriegsregeling, te gevoelen. Wij juichen deze onderneming dan ook van harte toe, en ieder, die

er belang in stelt, om met het wezen van ons leger bekend te wezen, zal, zoo wij vertrouwen, hierin met ons instemmen.

VERSCHEIDENHEDEN.

De 1ste luitenant *Jacobi* der koninklijke Pruisische artillerie der garde, heeft eene inschrijving opengesteld op een werk, dat voorzeker alle officieren der artillerie welkom zal zijn. Dit werk zal den titel voeren: *Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes der Europäischen Feld-Artillerien.* Hetzelve zal bij *afleveringen* worden uitgegeven, waarvan elk derzelve de beschrijving van het artillerie-wezen van eene der groote mogendheden, met een of twee der kleinere staten, bevatten zal. De beschrijvingen zullen zich uitstrekken over de werktuiglijke tezamenstelling van het geheele materieel, het geschut, de affuiten, verdere voertuigen, de gereedschappen, tuigagie, bewapening der artilleristen, de munitien, de organisatie, uitrusting en de verhouding der lasten van de veld-artillerien; voorts zich uitstrekken over de sterkte en tezamenstelling der artillerie-korpsen, den aard en de wijze van het theoretische en praktische onderwijs, over het excerceren en manoeuvreren en over het schieten en werpen. Er zullen, tot verduidelijking van den tekst, platen bij elke aflevering gevoegd worden; terwijl, in eene serie van tafelen, zullen opgenomen worden: de tezamenstelling der batterijen en kolommen, derzelve uitrusting met munitien, de hoofd-afmetingen van het geschut, de lasten en de verhouding der bewegingen, het gewigt der ladingen en der projectilen. De maten en gewigten zullen in Pruisische voetmaat worden overgebracht. Het geheele werk zal uit 8 à 10 afleveringen bestaan. De boekhandelaar *Kupferberg*, te Mainz, heeft de uitgave op zich genomen. Indien dit werk aan het prospectus beantwoordt, dan zullen wij van hetzelve op de eene of andere wijze nut trachten te trekken voor de artillerie-officieren, geabonneerden aan den *Militairen Spectator*.

Wanneer wij, na de lezing der onderscheidene krijgskundige tijdschriften, die ons maandelijks onder de oogen komen, met aandacht en belangstelling de verbeteringen nagaan, die hier en daar bij de Europesche legers worden ingevoerd, en welke wij van tijd tot tijd aan onze lezers mededeelen; dan merken wij tevens met eene zekere nationale zelfvoldoening op, dat wij voor 't minst in één wapen, dat der artillerie namelijk, met alle anderen artillerien gelijk staan en in vele opzichten dezelve verre vooruit zijn. Het ware te wenschen, dat diezelfde werkzaamheid en geest van vooruitgang ook bij onze andere wapenkorpsen, zoo wel in materieel als in personeel, bestond; en dat de oude sleur en gewoonte een weinig minder gehuldigd werd, ten einde nieuwe denkbeelden aan den toets van het wetenschappelijk vernuft, het gezond verstand en der ondervinding te onderwerpen. Intusschen geloven wij

hierbij niet ongepast het oude gezegde te kunnen aanhalen: « dat Rome en Parijs niet op éénen dag zijn gebouwd; en, te oordeelen naar het beginsel, dat wij onlangs, als eene nieuwhed in onzen sfeer hebben zien aannemen, laat het zich aanzien, dat de lang ingeslimerde naijver eene belangwekkende ont-waking te ontmoet snelt; waarvan onze geëerde Koning en het Vaderland — de eerste, zoo wij vurig hopen, tot in den gezegendsten ouderdom, en het laatste, tot in het donkere der toekomst — voorzeker de rijkste vruchten zullen plukken. Het laat zich dan ook aanzien, dat wij ons weldra zullen kunnen verheugen, een geheel nieuw leven, een met geestdrift streven naar verbeteringen, ook bij de laatstbedoelde korpsen te zien stand grijpen.

Om echter op het wapen der artillerie terug te komen, zoo hebben wij in de onlangs aangebrachte toevoeging van meerdere pionniers-gereedschappen, bij de veld-batterijen, benevens derzelver zoo doelmatische plaatsing, wederom eene dier verbeteringen gezien, welker nut, door den tijd en de onder-vinding, ongetwijfeld zal worden bevestigd; vooral daar men nu reeds in de gelegenheid is geweest, derzelver doelmatigheid te beoordeelen. In vele andere nuttige inrigtingen, zijn wij — zoo als wij boven reeds gezegd hebben — de meeste artilleriën van Europa vooruit: dank aan de geestkracht en leiding dergenen, die zich aan het hoofd van dat speciale wapenkorps bevinden. Enkele onderdeelen van ons veld-materieel, zijn echter, indien wij niet dwalen, voor verbeteringen vatbaar. Zoo vielen ons o. a. op, de denkbeelden van den franschen kolonel *Tardij de Mont-Ravel*, omtrent het nieuw fransch veld-materieel, opgenomen in het *Journal des armes spéciales* van de maand Junij, waar hij spreekt over de wijze van het *remmen der raders*. Dienaangaande zegt hij:

« Er bestaan twee wijzen van *remmen* (deze term bij de artillerie in gebruik, moet eigenlijk zijn *sperren* der raders) die van het rad onbeweeglijk, of wel de beweging moeilijk te maken. Men doet de beweging van het rad ophouden, door eene ketting of door een touw, met haak, of remschoen; — men bemoeijelijkt de beweging door het aanbrengen van wrijving. In het eerste geval, zijn het voertuig, het rad en de rem-middelen, lijdende voorwerpen; — het rad vooral heeft daarbij zeer veel te lijden, en is, bij het gedurig remmen op bergachtig terrein, aan spoedige slijting onderhevig. Deze wijze van remmen of sperren, is de slechtste van allen, en toch heeft men dezelve bij ons materieel (het Fransche) behouden.»

Een weinig verder zegt die schrijver: « In de loopende tijden Beijvert een ieder zich, om de eene of andere nieuwe drukking uit te vinden, ten einde de beweging der raders, naar willekeur, te kunnen matigen; de artillerie-voertuigen alléén behouden hunne wijze van remmen of sperren. Ik geloof dat het zeer voordelig zoude zijn, aan dezelve aan te brengen de *remming door drukking*.»

Deze bemerkingen hebben ons op het denkbeeld gebragt, als in het voorbijgaan daarvan gewag te maken, ten einde er de aandacht op te vestigen, ofschoon het ons niet onbekend is, dat wij geenszins de eerste zijn, die zulks in het midden brengen. Wanneer ons geheugen ons niet bedriegt, dan heeft men de bij ons gebruikelijke remketting met schoen bij het nieuw materieel behouden, omdat deze veel minder, dan elk ander werktuig dat door drukking de beweging der raders doet verminderen, is blootgesteld door het vijandelijk vuur vernietigd te worden, en dat daarenboven de ketting, al werd dezelve aan stukken geschoten, zeer gemakkelijk te vervangen is, hetgeen welligt met andere remmiddelen niet het geval konde wezen. Hoezeer deze beweeggronden van gewigt zijn, zoo vermeenen wij echter, dat hierin verbeteringen zouden kunnen worden aangebragt, die evenzeer aan de gestelde voorwaarden konden voldoen; te meer, daar men altijd nog, even gemakkelijk als bij het stukschieten der rem-ketting, tot dat middel toevlugt zoude kunnen nemen. Het *rem- of sper-werktuig door drukking* zoude alsdan, naar onze meening, aan de raders van het affuit moeten worden aangebragt. Daardoor zou men in de gelegenheid worden gesteld, om, des noodig, den terugloop (*recul*) van het affuit, bij de losbranding van het stuk, zonder die geheel te doen ophouden, eenigzins te stremmen. Er kunnen gevallen voorkomen, dat men zulks moet bewerkstelligen. In dat geval zoekt men die stremming te verkrijgen, door voorwerpen achter of onder den staart van het affuit of de raders aan te brengen (onder anderen moest men hiertoe overgaan in 1830, in het park te Brussel, bij eene der diepten. De nood deed hier tot een vrij zonderling rem-werktuig toevlugt nemen); doch dan verkrijgt men schok en terugstoot, die hoogst nadeelig op de affuitage werken. Door het aanbrengen van wrijving op de raders, gelooft men die nadeelen grootendeels te ontwijken. Wat hier voor het veld-affuit gezegd is, zou, naar ons oordeel, nog van grooter toepassing bij de belegering- en vesting-affuiten zijn. Bij deze is men dikwerf genoodzaakt om den terugloop, uithoofde van bijzondere omstandigheden, eenigzins te moeten tegengaan, vooral als men op noodbeddingen vuurt. Degenen die de eerste proeven met de korte 12 C nieuw veldmaterieel in het kamp van de *élèves der genie*, bij Sprang, tegen de opgeworpen 2de parallel, hebben bijgewoond, zullen met ons instemmen, dat men in gevallen kan komen, dat de stremming van den terugloop noodzakelijk wordt. *Rem- of spermiddelen*, waardoor men de beweging der raders van het affuit, naar gelang der omstandigheden, *geheel* of *gedeeltelijk* konde doen ophouden — zonder te zamengesteld te zijn, en zonder te veel aan het vijandelijk vuur te zijn blootgesteld — zouden, naar ons inzien, voor het veld- maar vooral voor het vesting- en belegerings-materieel, eene doelmatische verbetering zijn. Welligt geven deze, grootendeels ontleende, denkbeelden aanleiding tot voorstellen, waartoe deze mededeeling is strekkende. (Zie hieromtrent *Journal des armes spéciales*, Tome II n°. 5.

Bij het opnemen dezer bemerking, kwam ons voor den geest, dat ook welligt aan de wijze van munitie-bepakking, eenige verbeteringen konden worden aangebragt. Immers behalve de moeite die men heeft, om de door werk sterk geklemden patronen, in spoed vereischende omstandigheden, te nemen, zoo zijn daaraan nog andere nadeelen verbonden, die nu, door de ondervinding, beginnen in 't oog te vallen. Met zeer veel regt vordert men, bij de thans gebruikelijke wijze van bepakking, dat de patronen (vooral der opgekloste zesponders) door werk, door stophouten aangezet en zoodanig worden vastgeklemd, dat de patroon, door de hevigste schuddingen, welke de voorwagenkist, bij het rijden over een ongelijk terrein, ondergaat, onbeweeglijk blijft, zoowel in de verticale als horizontale rigting. Na afloop van elke exercitie of marsch, wordt de bepakking nagezien, en des noodig, hier en daar door bijvulling van werk vaster gezet. Door gedurige bemoeijng en het aanhoudend nazien, heeft dan ook de bepakking der munitie eenen graad van stevigheid bij onze artillerie te velde bekomen, die niet te overtreffen is. De gevaren van zelfontploffing en beschadiging der munitien zijn alzoo door doelmatige voorzorgen ontweken. Maar werkt deze soort van *wigging* niet met al te veel kracht op de zamenvoeging der houten deelen van de kisten? En verdient het ongerijf, dat de patronen, zonder de noodige voorbereiding niet spoedig kunnen genomen worden, niet eene bijzondere overweging? Deze twee vraagpunten opperen wij met hetzelfde doel, als de hiervoren medegedeelde denkbeelden; terwijl wij daarbij nog in overweging geven, of men in onze tegenwoordige 6 C voorwagen-kisten niet zoude kunnen aanbrengen, 48 kokers van geslagen zoolleder, met half afgeronde bodems, van eene inwendige middelijn, gelijk aan die der monding van het stuk; in de kisten geplaatst even als thans de patronen worden gepakt, rustende op een laag werk of op gevlochten stroo; van boven onderling aan elkander verbonden, en van eene inkeeping voorzien, om de patronen, des noodig, diep in de kokers te kunnen grijpen; de kokers voorts inwendig op den bodem met eenig werk voorzien, voor de legering van den kogel; en vervolgens de binnenkant van de deksels-kisten voorzien van een paardenharen kussen tot vastklemming in de verticale rigting?

In eene beoordeeling over het werk van den franschen generaal Marquis de *Chambraij*; *Ma Philosophie de la guerre* vonden wij, de hier woordelijk overgenomen, vergelijking van Europa, met betrekking tot Rusland. De beoordeelaar (*Griwet*) zegt:

« *M. de Chambraij* avance en principe que les puissances qui auront bien constitué la guerre, obtiendront par la guerre une supériorité constante. Il démontre fort bien, par des exemples tirés de l'histoire, combien le sort des empires est lié à cette supériorité toute guerrière. Je suis seulement surpris qu'il ait conclu, comme je l'ai déjà fait remarquer, que la Russie était très-bien constituée pour la défense et non

pour l'attaque. Une puissance qui, dans l'espace de cent trente ans, a décuplé d'étendue et de population, qui a contrebalancé le plus à renverser un empire tel que celui de *Napoléon*, qui sous nos yeux encore a conquis la Pologne et rendu la Turquie tributaire; une telle puissance, dis-je, qui s'accroît chaque jour et qui ne recule jamais, doit être, ce me semble, assez bien organisée pour l'attaque. Ses succès sont-ils dus à des circonstances heureuses? Serait-elle, comme Rome, plus constante dans son ambition, plus opiniâtre dans ses revers? Je ne sais; mais ce dont je ne doute nullement, c'est qu'à des yeux non fascinés, l'Europe prend aujourd'hui de plus en plus la physionomie de la Grèce, au temps de *Démosthène*. Si je ne me trompe, la France, c'est Athènes avec ses sophistes bayards, son luxe, ses beaux-arts, son génie, et quelquefois sa folle fatuité; l'Angleterre, c'est Sparte avec ses vieilles lois en décrépitude; l'Autriche, c'est la Bœtie aux bonnes gens, aux moeurs naïves et patriarcales; la Prusse, ce sont les Thessaliens courtisans de la Macédoine; la Russie enfin, c'est cette même Macédoine acculée aux peuples barbares, qui grandit subitement et menace de tout envahir; d'autant plus forte qu'elle marche, tandis que nous discutons; d'autant plus affrayante, que depuis cent ans elle poursuit toujours son but, quand nous cherchons encore le nôtre.»

Wij vonden dit portret van Europa in de tegenwoordige oogenblikken zoo fiks, en met zulk een origineel koloriet geschilderd, dat wij het niet, zonder overname, konden weg leggen. Intusschen gelooven wij, dat de beoordeelaar zich niet op het standpunt geplaatst heeft, van waar af de generaal *de Chambraij* Rusland heeft beoordeeld, en hoeveel waarheid er in deze geestige vergelijking ook ligt opgesloten, zoo gelooven wij echter, dat de *Chambraij* niet zoo geheel zonder grond, met betrekking tot het westelijk gedeelte van Europa, van Rusland zeggen kan, dat hetzelfde eerder tot verdediging dan tot den aanval is geconstitueerd. Wij laten het aan onze lezers over, hier tusschen een oordeel te vellen.

Even voor het uitbreken der Belgische onlusten, beweerde een Pruisische artillerie-officier (op eene wetenschappelijke reis, zich eenige dagen te Breda ophoudende), dat men in Pruisen proeven had genomen, om poortdeuren, barrières enz., door het ontsteken van met kruid gevulde zakken, die men er door middel van spijkers of handschroeven aan hing, en die tegen over de hengsels of slotgaten werden aangebragt, te doen openspringen. Verder, dat die proeven tot uitkomst hadden opgeleverd, dat men gewone huisdeuren en niet zeer sterke barrières, met twee tot zes Pruisische ponden buskruid in een linnen of zaaijen zak opgesloten konde doen springen. Dit voorgeven vond weinig geloof bij onze artillerie-officieren, en welligt is het aan de tijdsomstandigheden toe te schrijven geweest, dat men dit voor verdichtsels gehouden gezegde niet door proeven heeft onderzocht. Nu echter in het laatst uit-

B I J L A G E VII,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 4de Deel, n°. 7.

(Maand Januarij, 1836.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij de 17de afd. inf., bij het 2de bat., tot 1sten luit.-adj. de 1ste luit. S. Zwaans, van het korps. Bij de 2de afd. mob. gron. schut. tot 2 luit. de flanker Mr. C. W. P. van Naerssen, van de komp. gron. flankers. Bij de 1ste afd. overijselsche schutt. bij het 1ste bat. tot kapt. de 1ste luit. A. M. P. Temminck van het bat. Bij de 1ste afd. gron. schut. bij het 2 bat., tot officier van gezondheid van de 3de klasse de heer Jan Lage, tot 2den luit. de flankers Jonkheer O. Q. J. J. van Swinderen, Jonkheer O. Reint, Alberda van Ekenstein, en A. Munniks, allen van de komp. vrijwil. gron. flankers. Bij de 2de afd. Gron. schut. bij het 1ste bat., tot kapitein, de 1ste luit. E. baron Lewe van Middelstum, van de afd.; tot 1sten luit. de 2de luit. N. Beversen, van de afd.; tot 2den luit. de flankers Jonkheer Mr. Scato Trip, en Jonkheer Mr. Willem Laman Trip, van de komp. vrijw. gron. flankers. Bij het 2de bat. tot 1sten luit. de 2de luit. J. G. Bleeker, tot 2den luit. de flanker Hendrikus Tz. Sijpkens, van de komp. vrijw. gron. flankers.

VERPLAATSINGEN.

Bij de 9de afd. inf., bij het 3de bat., de kapitein G. Menningh, van het res.-bat.; bij het res.-bat., de kap. P. Bissier, van het depôt, beide der afd. Bij de 13de afd. Inf., bij het 2de bataillon de 2de luit. Meijer Vissingh, van het depôt; bij het depôt, de 2de luit. Pompe van Meerdervoort van het 2 bat. Bij de 8ste afd. inf.; bij het depôt, de 2de luit. C. de Ridder, van het 1ste bataillon; bij het 1ste bataillon de 2de luitenant A. H. van Westreenen van het depôt. Bij de 10 afdeeling Infanterie, bij het 1ste bataillon de 2de luitenant Embroeck van het depôt; bij het 2de bataillon de

1ste luit. Worm, van het 1ste bataillon; bij het depôt de 1ste luit. Wagner, van het 2de bat., alle van de afd. Bij de 2de Afdeeling Infanterie, bij het 1ste bat. de 2de luit. van Meurs, van het depôt. Bij het leger in de Oost-Indien: de 2de luitenant Schäfer, Janssen en Moltzer, van de 8 afd. inf. de 2de luit. G. G. Smeesters van de 2de afd. inf., en de 2de luitenant J. H. Hijneman, van de 18de afd. inf.

EERVOL ONTSLAGEN.

De 2de luitenant L. Guiljam, van de 7de afd. inf., de 2de luit. J. van Ulphen Tonkens, van het 2de bat. der 2de afd. Groningsche schutt. De kap. G. A. Kuijsten van Hoesen, van de 1ste afd. Noord-Brabandsche schutt. De kap. J. A. Gerlach en de 1ste luit. A. van der Werk, van de 2de afd. Noord-Brabandsche schutt. De 2de luit. G. M. Rippens, van de 3de afd. mobiele Noord-Brabandsche schutt. De maj. van de 17de afd. inf. J. Knoll, als kommandant van het 1ste bat. van de 1ste afd. Noord-Brabandsche schutt. De 2de luit. A. J. F. Weerts, van het 3de bat. der 2de afd. Geldersche schutt. De ritmeester der 2de klasse Jhr. J. W. Janssens, van de afd. kurassiers n°. 3. De 2de luit. J. F. Binkhorst, van het 1ste bat. jagers.

NON-ACTIVITEITS TRAKTEMENT VERLEEND, AAN:

Den 1sten luit. J. Bischoff, van de 7de afd. inf. Den luit-kol. L. H. Dubois, van den staf der artillerie.

GEPENSIONEERD.

De maj. D. Astrath, van de 7de afd. inf., gedetacheerd bij de 4de afd. mobiele Zuid-Hollandsche schutt.

OVERLEDEN.

De 2de luit. P. H. Vweijtema, plaats-maj. te Vlissingen. De 1ste luit. N. A. Voltelen, van het res. bat. der 18de afd. inf. De maj. titulair L. M. J. baron van Reede van Oudsthoorn, kommanderende de compagnie Maréchaussée in de provincie Noord-Brabant.